

OHJAAJANA VIERAALLA MAALLA
Harjoittelijan ohjausta kartoittava tutkimus
Suomen Lähetysseuran työalueella Namibiassa

Charlotte Lindwall ja Johanna Matikka
Opinnäytetyö, syksy 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Etelä, Helsinki
Diakoninen sosiaali-, terveys- ja
kasvatusalan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) diakoni

TIIVISTELMÄ

Charlotte Lindwall & Johanna Matikka. Ohjaajana vieraalla maalla - Harjoittelijan ohjausta kartoittava tutkimus Suomen Lähetysseuran työkentällä Namibiassa. Helsinki, syksy 2010, 59s., 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Helsinki, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää onnistuneen ohjaustyön edellytyksiä Suomen Lähetysseuran (SLS) työkentällä Namibiassa. Tarkoituksena oli myös aikaansaada aineisto (Esikoulutusharjoittelijan ohjaajan käsikirja), joka voisi toimia uuden ohjaajan perehdytyksessä apuvälineenä. Erityisesti kartoitimme kaksoisroolissa saapuvan harjoittelijan ohjaukseen liittyviä asioita. Mitä ohjaustyössä on otettava huomioon ohjattavan suorittaessa samanaikaisesti sekä lähetystyön esikoulutusharjoittelua että opintoihin sisältyvää käytännön harjoittelua.

Tutkimusaineisto kerättiin 2010 haastattelemalla kahta ohjaajana Namibiassa toimivaa Suomen Lähetysseuran työntekijää sekä Suomessa harjoitteluista vastaavaa harjoittelijakoordinaattoria. Ohjaustyöhön liittyviä asioita selvitettiin puolistrukturoiduin teema-haastatteluin kasvokkain sekä puhelimen ja sähköpostin välityksellä. Tutkimusmenetelmältään opinnäyte on kvalitatiivinen tutkimus, jonka sisältöä analysoitiin aineistolähtöisesti.

Opinnäytetyön tulosten mukaan yhteistyö eri sidosryhmien välillä on välttämätöntä harjoittelunohjauksen onnistumisen kannalta. Harjoittelijakoordinaattorin lisäksi myös harjoittelijan ja tämän ohjaavan opettajan tulee olla yhteydessä ohjaajaan ennen harjoittelun varsinaista alkamisajankohtaa. Ohjaajan puolestaan tulee olla hyvissä ajoin yhteydessä paikalliseen harjoittelupaikkaan. Tämän yhteydenpidon pohjalta harjoittelijalle rakennetaan harjoittelu, joka vastaa mahdollisimman hyvin oppilaitoksen harjoittelulle asettamia tavoitteita ja ehtoja sekä harjoittelijan omia toiveita ja osaamista, kuin myös Suomen Lähetysseuran päämääriä sekä paikallisen yhteistyökumppanin tarpeita.

Onnistunut ohjaus edellyttää riittävän tarkkaa ja avointa kommunikaatiota kaikkien osapuolten kesken harjoittelun aikana, sitä ennen ja sen jälkeen. Opinnäytetyö osoittaa, että SLS:n työkentällä toimivilla ohjaajilla ei ole aina riittävän tarkkaa tietoa työaluelle saapuvista harjoittelijoista ja näiden mahdollisen oppilaitoksen harjoittelulle asettamista tavoitteista ja tehtävistä. Virallista yhteydenpidon-käytäntöä ei ole olemassa. Käytänteet vaihtelevat riippuen ohjaajan, harjoittelijan ja tämän ohjaavan opettajan aktiivisuudesta, resursseista ja tavasta toimia. Opinnäytetyön tulosten mukaan olisi tarpeellista, että etukäteiskommunikaatiosta eri yhteistyötahojen kesken muodostuisi vakituinen käytäntö.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää Suomen Lähetysseuran esikoulutusharjoittelun ja sen ohjauksen kehittämistyössä. Johtopäätöksiä tehtäessä on kuitenkin syytä muistaa, että onnistuneen ohjauksen edellytysten kartoittaminen vain Lähetysseuran työntekijöidennäkökulmasta antaa aiheeseen yksipuolisen näkökulman.

Asiasanat: lähetystyö, Suomen Lähetysseura, kansainvälinen harjoittelu, esikoulutuskurssi, esikoulutusharjoittelu, ohjaustyö, Namibia

ABSTRACT

Lindwall, Charlotte and Matikka, Johanna.

Supervising in a strange land: surveying supervision in the Finnish Evangelical Lutheran Mission field in Namibia

59p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this research was to explore what successful supervision by Finnish Evangelical Lutheran Mission (FELM) required in Namibia. Typically the trainees coming to the missionary field were studying at academy, the practice period through FELM being part of their studies. Therefore the purpose of this study was to survey issues that must be considered when supervising a trainee carrying out two practice periods at once. How did the supervising differ when the trainee was not doing the practice period only for FELM but also for their university (Diaconia University of Applied Sciences) What sort of co-operation was needed and what preliminaries should be done?

The material was collected during 2010 by interviewing two of the FELM's supervisors working in Namibia and by interviewing FELM's practical training co-ordinator. The interviews were conducted using the thematic interview method with three interviewees. The method of this research was qualitative and the material was analyzed by using content analysis.

The result of this study revealed that co-operation between actors seemed crucial for successful supervision. According to the interviewees not only practical training co-ordinator but also the trainee and their supervising teacher should contact the supervisor (in Namibia) prior to the practice. In addition, it was felt that the supervisor should be in touch with the local partner in time. With this co-operation, it seemed possible to construct a practice period responding to the aims and terms of the academy, to the expectations and know-how of the trainee, to FELM's purposes and to the local partner's expectations.

In conclusion, successful supervision requires pedantic and open communication between the parties prior, during and after the practice period. The research indicates that FELM's supervisors do not always have enough information on the trainees and their studies before the start of the practice period. Because there is no official co-operation practice, the practice varies depending on the supervisor, trainee and their supervising teacher as well as their activity and resources. However, according to the study, upfront communication should become a permanent practice. The results of this research can be used to improve FELM's practical training and its supervision.

Keywords: practical training, The Finnish Evangelical Lutheran Mission, supervision, Namibia

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 SUOMEN LÄHETYSSEURA.....	8
2.1 Mitä on lähetystyö?	8
2.2 Lähetysseuran toiminta	10
2.3 Työ Namibiassa.....	12
2.4 Esikoulutuskurssi ja esikoulutusharjoittelu.....	13
3 KANSAINVÄLINEN HARJOITTELU	16
3.1 Harjoittelu opiskelijan näkökulmasta	16
3.2 Kansainvälinen harjoittelu korkeakouluissa	17
3.2 Kansainvälinen harjoittelu Diakonia-ammattikorkeakoulussa	19
4 OHJAAJAN TEHTÄVÄ.....	21
4.1 Kansainvälisen harjoittelun ohjaus	21
4.2 Onnistunut ohjaussuhde.....	23
5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	25
6.1 Tutkimuskonteksti.....	28
6.2 Tutkimustehtävä	29
6.3 Aineiston keruu.....	29
6.4 Tutkimuksen analysointi	31
7 TULOKSET	34
7.1 Oppilaitoksen (Diak) harjoittelulle asettamat reunaehdot	35
7.2 Harjoittelunohjausta tukeva yhteistyö	37
7.3 Ohjaustyön resurssit.....	40
7.4 Ohjaustyön toimivat käytänteet ja kehittämisaalueet.....	41
8 POHDINTA	44
8.1 Johtopäätökset	44
8.2 Tutkimuksen luotettavuus.....	46
8.3 Tutkimuksen eettisyys	48
9 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS	50

LIITTEET	57
1 PUOLISTRUKTUROITU TEEMAHAASTATTELU.....	57
2 PUOLISTRUKTUROITU TEEMAHAASTATTELU.....	58
3 ESIKOULUTUSHARJOITTELIJAN OHJAAJAN KÄSIKIRJA.....	59

1 JOHDANTO

Lähetys nousee kirkon olemuksesta ja on kirkon ja jokaisen kristityn tehtävä. Tämän tehtävän toteuttajiksi ja sanoman julistajiksi tarvitsemme vahvan lähetysnäyn omaavia kristittyjä. Lähetystyöntekijöiden määrä on 1990-luvun alusta alkaen ollut laskussa ja Suomen kirkon lähetysjärjestöillä on ollut vaikeuksia lähetystyöntekijöiden rekrytoinnissa. (toim. Hovila-Helminen 2008, 106.) Nuoret aikuiset ovat erityisen keskeisessä asemassa pohdittaessa lähetystyön tulevaisuutta.

Suomen Lähetysseuran lähetystyön esikoulutuskurssi ja sen työalueharjoittelu tarjoavat nuorille aikuisille, tulevaisuuden lähetystyön vastuunkantajille, mahdollisuuden perehtyä lähetystyöhön ja pohtia omaa paikkaansa siinä. Esikoulutusharjoittelun tarkoituksena on antaa tuntumaa lähetystyön arkeen. Harjoittelija voi kurssin käytyään realistiselta pohjalta arvioida omaa paikkaansa lähetystyössä - joko lähtijänä tai lähettäjänä. Harjoittelu vahvistaa esikoulutetun sitoutumista ja motivaatiota. Harjoittelija saa tukea koko harjoittelujakson ajan. Ohjaajaksi on nimetty joku kohdealueen läheteistä tai yhteistyökumppaneista. (Suomen Lähetysseura 2008, 1-2.) Ohjaussuhteella on suuri vaikutus syntyneeseen harjoittelukokemukseen.

Onnistunut harjoittelu edellyttää useammassa tapauksissa myös onnistunutta harjoittelunohjausta. Työelämäntahot vastaanottavat opiskelijoita eri oppilaitoksista ja eri opintokokonaisuuksista. Suomen Lähetysseura ohjaa lukuisia Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) opiskelijoita työalueillaan vuosittain. Näin ollen se on oppilaitoksen merkittävä yhteistyökumppaneista. Työharjoittelut ovat opiskelijoille tärkeitä ikkunoita työelämään ja parhaimmillaan ne vahvistavat ammatillista kasvua ja kunkin omaa kutsumusta.

Suoritimme esikoulutuskurssiin kuuluvan työalueharjoittelun Namibiassa 16.2.–17.5.2010. Samaan aikaan suoritimme ammattiopintoihimme kuuluvan työharjoittelu jakson. Tässä kaksoisroolissa kohtasimme joitakin haasteita. Suomen

Lähetysseuran työntekijöiden on haasteellista ohjata kahta harjoittelujaksoa samaan aikaan suorittavaa harjoittelijaa, mikäli heillä ei ole riittävästi tietoa toisen harjoittelutahon (Diakonia-ammattikorkeakoulu) harjoittelun sisällöstä ja vaatimuksista. Hedelmällinen yhteistyö edellyttää aktiivista vuoropuhelua oppilaitoksen ja työelämän tahon (Suomen Lähetysseura) välillä. Etenkin silloin, kun harjoittelu tapahtuu vieraassa kulttuurissa ja kaukana kotimaasta, on syytä käydä dialogia hyvissä ajoin ennen harjoittelun alkua. Tästä tarpeesta nousi opinäytteenme aihe: Harjoittelun ohjaaminen Suomen Lähetysseuran työalueella Namibiassa. Tutkimus keskittyy onnistuneen ohjaustyön edellytysten kartoittamiseen Suomen Lähetysseuran kentällä Namibiassa, mutta sisältää runsaasti sovellettavaa ja käyttökelpoista materiaalia myös muille SLS:n työalueille.

2 SUOMEN LÄHETYSSEURA

2.1 Mitä on lähetystyö?

Lähetystyö on seurakunnan tehtävä, joka perustuu Jeesuksen antamaan lähetyskäskyyn:

*Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni: kasta-
kaa heitä Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettakaa heitä
noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käsenyt teidän noudattaa.
(Matt. 28:19–20)*

Rakkaus Usko Toivo- Ihmiseltä ihmiselle. Lähetys on kolmiyhteisen Jumalan jatkuvaa työtä. Samalla se on meidän ihmisten jatkuvaa työtä - Jumala kutsuu ja lähettää ihmisiä. Jokainen on tärkeä, kutsuttu siunattu, lähetetty. (toim. Hovila-Helminen 2008, 15.)

Lähetys on muotoutunut kuluneiden vuosikymmenten aikana luonnolliseksi osaksi seurakuntien toimintaa. Kirkkolain ja -järjestyksen mukaan lähetys on kirkon keskeinen tehtävä ja seurakunnat ovat velvoitettuja toimimaan lähetystyön hyväksi. Lähetykseen sisältyy kokonaisvaltaisesti koko kirkon elämä ja toiminta. Lähetystyö on julistusta ja jumalanpalveluselämää, sielunhoitoa, opetusta, kasvatusta, diakonista palvelua, profeetallista toimintaa oikeudenmukaisuuden, rauhan ja ihmisrakkauden toteuttamiseksi. Lähetys on kaikkea sitä mitä kirkko itsessään on. (toim. Hovila-Helminen 2008, 247–248.)

Lähetystä tehdään sekä kotimaassa omassa toimintaympäristössä, että maailmanlaajuisesti toisten kirkkojen kanssa. Toiminnan painopiste on siellä missä tarve on suurin. Luterilaisen uskontunnustuksen mukaan jokaisella kristityllä on yhteinen pappeus, lähetystyö ei kuulu seurakunnassa vain jollekin työalalle, vaan on kasteen perusteella jokaisen seurakuntalaisen tehtävä. Kasteessa liitytään kotiseurakuntaan ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäseneksi sekä Kristuksen maailmanlaajan kirkon jäseneksi. Rukous ja lähetys kulkevat käsi

kädessä. Rukoileva kirkko on lähetystyötä tekevä kirkko. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2010.)

Lähetystyö voi toteutua opetus ja seurakuntatyössä, jolloin työn sisältö painottuu kristillisen opetuksen, kasteen ja muiden sakramenttien toteuttamiseen sekä sanan julistamiseen (evankelioimiseen). Evankeliointi ja opetus voi tapahtua myös radio- ja tai TV-lähetysten kautta. Raamattulähetys tarkoittaa raamattujen käännöstyötä, julkaisemista ja levittämistä. Lähetys voi toteutua myös ilman sanallista julistus- ja opetustyötä, kristillisen lähimmäisenrakkauden käskyyn pohjaten tekojen kautta. Tällaisia lähetystyön muotoa edustaa mm. sairaanhoito, terveydenedistämisen ja sosiaalinen työ. Edellisistä hyviä esimerkkejä ovat; liikkuvat klinikat, opetussairaalat, lentävät lääkärit, rokotusohjelmat, kaivojen kaivaminen, ravitsemuskasvatus, maatalousneuvonta, miinaraivaus, HIV-ohjelmat ja orpotyö sekä erilaiset projektit vähäosaisten ja syrjäytyneiden hyväksi. (Harjula 1986, 60–63.)

Kirkon lähetystyön kanavia Suomessa ovat 7 lähetysjärjestöä, jotka toimivat yli 30 maassa ja yli 400 lähetystyöntekijän voimin. Lähetysjärjestöt ovat: Suomen Lähetysseura, Evankelisluterilainen Lähetysyhdistys Kylväjä, Radiolähetysjärjestö Sanansaattajat ry, Suomen Ev. lut. Kansanlähetys, Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys, Suomen Piipliaseura ja Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland. Lähetystyöntekijä on seurakunnan tai kirkollisen järjestön lähetystyöhön lähettämä henkilö. Lähetystyöntekijöinä toimii muun muassa pappeja, diakonia- ja nuorisotyöntekijöitä, terveydenhuollon henkilöstöä, opettajia sekä tekniikan ja maanviljelyksen asiantuntijoita. Lähetystyöntekijöiden kanssa tehdään määräaikaista sopimukset. Sopimuksen päätyttyä työntekijät palaavat yleensä takaisin kotimaahan. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2010.)

2.2 Lähetysseuran toiminta

Suomen Lähetysseuran tarkoituksena on osallistua kolmiyhteisen Jumalan lähetykseen maailmassa toteuttamalla Kristuksen kirkolleen antamaa lähetystehtävää ei-kristittyjen keskuudessa. Tätä työtään seura tekee Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuksen mukaisesti yhdessä kirkon ja sen seurakuntien kanssa sekä Suomessa että ulkomailla (Suomen Lähetysseura ry:n säännöt, § 2).

Suomen Lähetysseura perustettiin tammikuussa 1859. Se on suurin ja vanhin Suomen evankelisluterilaisen kirkon lähetystyöntekijöitä lähettävistä lähetysjärjestöistä. Lähetysseura aloitti Suomen luterilaisen kirkon lähetystyön 1860-luvulla, jolloin Martti Rautanen työtovereineen lähti Ambomaalle, nykyiseen Namibiaan, lähetysaarnajaksi. Vuonna 1901 Lähetysseuran työ laajeni Kiinaan, Hunanin maakuntaan, jossa lähetystyöntekijät osallistuivat seurakunta-, koulu- ja terveydenhuoltotyöhön. Vuonna 1924 alkoi työ juutalaisten keskuudessa nykyisen Israelin alueella. Toisen maailmansodan jälkeen työ laajentui uusille alueille Afrikassa ja Aasiassa. 1980-luvulla käynnistettiin lähetystyö myös Euroopan ei-kristittyjen siirtolaisten parissa sekä Latinalaisen Amerikan kaupungeissa. 1990-luvulla alkoi työ Pietarissa. Lähetysseura on lähettänyt toimintansa aikana ulkomaille noin 1500 työntekijää, jotka ovat toimineet yli 50 ammatissa ja käyttäneet työssään yli 30 kieltä. (Suomen Lähetysseura 2010a.)

Vuoden 2008 lopussa Suomen Lähetysseuralla oli 153 lähetystyöntekijää 22 maassa. Lähetysseura tekee yhteistyötä paikallisten luterilaisten kirkkojen ja lukuisten ulkomaisten lähetysjärjestöjen kanssa. Suomen Lähetysseura on perustettu ulkolähetysjärjestöksi, mutta nykyisin se tekee moni-ilmeistä työtä myös Suomessa. Suomen Lähetysseura haluaa olla Suomen kirkon paikallisseurakuntien lähetysjärjestö. Kaikki Suomen kirkon seurakunnat ovat Suomen Lähetysseuran yhteisöjäseniä ja niillä on mahdollista osallistua sen päätöksentekoon vuosikokouksessa. Nimikkoyhteistyösopimuksia on tehty yli 1300. Nimikkolähetien kautta seurakunnat osallistuvat lähetystyöhön sekä taloudellisesti että hengellisesti. (toim. Hovila-Helminen 2008, 14–15.) Kummilapsitoimintaa on kahdessatoista eri maassa ja toiminnan piiriin kuuluu noin 1800 lasta. Vuosittain järjestetään neljä keräystä sekä tarvittaessa katastrofiapukeräyksiä. Kotimaan

toimintaan kuuluu myös tiedotus- ja materiaalipalvelu, joka tuottaa muun muassa kirjallisuutta ja musiikkia sekä julkaisee Suomen Lähetysseuran ja Mission aikakauslehtiä. Uusia lähetystyöntekijöitä Suomen Lähetysseura kouluttaa vuosittain Lähetysopistolla lukukauden mittaisilla lähetyskursseilla. (Suomen Lähetysseura 2010a.)

Ulkoasiainministeriön kumppanuusjärjestönä Suomen Lähetysseura on yksi Suomen suurimpia kehitysyhteistyöjärjestöistä. 150-vuotisjuhlavuottaan viime vuonna viettäen Lähetysseuran palveluksessa on 335 työntekijää ja sen vuosibudjetti on 29 miljoonaa euroa. (Suomen Lähetysseura vuosiraportti 2009.) Suomen Lähetysseuran keskustoimiston yhteydessä Helsingissä toimii Lähetysmuseum, Lähetyskirkko, Lähetysopisto, Lähetyskoti sekä Lähetyskauppa. Tämän lisäksi Suomen Lähetysseuralla on jokaisessa hiippakunnassa työntekijätiimi, joka tekee lähetyskasvatustyötä yhdessä seurakuntien kanssa. Suomen Lähetysseuran nuorisotyö tukee kirkon lapsi- ja nuorisotyötä valtakunnallisesti ja hiippakunnittain. Uutena haasteena kotimaantyössä on maahanmuuttajatyö. (Suomen Lähetysseura 2010a.) Lähetysseuran kotimaisessa toiminnassa on koko sen historian aikana nähty merkittäväksi ihmisten rohkaiseminen seurakunnan uskoon ja yhteyteen, varustaminen omien lahjojen käyttämiseen ja yhteisölliseen vastuuseen (toim. Hovila-Helminen 2008,11).

Ulkomailla Suomen Lähetysseura toimii yhteistyössä paikallisten kirkkojen ja järjestöjen kanssa. Toimintaan sisältyy seurakuntatyötä ja kristillistä kasvatus-työtä, diakonia- ja sosiaalityötä, terveydenhuoltoa, koulutusta ja yhteisönkehittämishankkeita. Osana Suomen Lähetysseuran yhteistyötä paikallisseurakuntien kanssa ovat kehityshankkeet. Niihin Suomen Lähetysseura saa Suomen ulkoministeriön kehitysyhteistyövaroja solmitun kumppanuussopimuksen mukaisesti. Suomen Lähetysseura tekee kehitysyhteistyötä ruohonjuuritasolla apunaan lähetystyöntekijät, jotka osaavat kielen ja kulttuurin ja tuntevat maan olot. Ulkomaisessa työssä Suomen Lähetysseura sitoutuu tasavertaiseen kumppanuuteen ja pitkäjänteiseen yhteistyöhön kirkkojen kanssa. Yhteistyösuhteissa toteutetaan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä noudatetaan keskinäistä vastuullisuutta ja luottamusta. Taloudellisesta riippuvuudesta pyritään keskinäisen yhteenkuuluvuuden vahvistamiseen. Yhteistyössä paikallisten kirkkojen

kanssa haetaan aktiivisesti yhteyksiä ihmisiin, ihmisryhmiin ja elämänalueisiin, joissa kipeimmin kaivataan evankeliumin vapauttavaa ja uudistavaa voimaa. Toimintaa suunnataan yhteiskunnan syrjäytyneiden, vaille osallistumismahdollisuuksia jääneiden sekä köyhimpien ihmisten ja ihmisryhmien puolustamiseen sekä heidän rinnallaan kulkemiseen. (Suomen Lähetysseura 2010a.)

2.3 Työ Namibiassa

Namibia on eteläisessä Afrikassa sijaitseva vuonna 1990 itsenäistynyt valtio. Maan asukasluku on noin 2,1 miljoonaa. Pääkaupungissa Windhoekissa asuu yli 250 000 asukasta. Elinikäennuste on 40.5 vuotta (laskenut AIDS:in takia). Maan työttömyysaste on korkea 35 %. Namibian virallinen kieli on englanti, mutta sen lisäksi siellä puhutaan useita muita kieliä. Väestöstä 80–90% on kristittyjä (luterilaisia, katolilaisia, metodisteja, anglikaaneja, reformoituja), mutta myös luonnonuskonnoilla on paikkansa, etenkin maaseudulla. Maan tyypillisiä elinkeinoja ovat karjanhoito, maanviljelys (hirssi, maissi), syvämerikalastus, kaivannaisteollisuus (timantteja, uraania, kuparia) sekä matkailupalvelut. (Suomi-Namibia-seura 2010.)

Suomalaisella lähetystyöllä on yli satavuotinen historia Namibiassa. Lähetystyöntekijät työskentelivät pitkään Ambomaalla, maan pohjoisosassa. Siellä syntyi Namibian evankelisluterilainen kirkko, jossa on nykyisin yli 650 000 jäsentä. Seurakuntatyön lisäksi Suomen Lähetysseura on alusta lähtien ollut mukana maan koulutuksen, kirjallisuustyön ja terveydenhuoltotyön kehittämisessä. Itsenäistymisen jälkeinen voimakas muuttoliike maalta kaupungeihin ja pohjoisesta etelään on haastanut myös kirkon siirtymään uusille alueille. Neljäsosa kirkon jäsenistä asuu kaupungeissa. Suomen Lähetysseura tukee kirkon julistustyötä muun muassa: kehittämällä kirkkomusiikkia ja seurakuntien musiikki-toimintaa, avustamalla köyhimpiä seurakuntia työntekijöiden palkanmaksussa sekä tukemalla kirkon pappien ja muun henkilökunnan kouluttamista. (Suomen Lähetysseura 2010b.) Suomen Lähetysseura on yksi niistä harvoista järjestöistä, jotka ovat olleet aktiivisesti mukana namibialaisessa yhteiskunnassa niin esikoloniaalisena ja siirtomaavallan aikana, vapaustaisteluiden vuosina kuin

vihdoin vapaassa, demokraattisessa ja itsenäisessä maassa (toim. Hovila-Helminen 2008, 172).

Namibian evankelisluterilainen kirkko (ELCIN) tekee monipuolista yhteiskunnallista työtä ennen kaikkea kaupungeissa. Kirkko on rakentanut Katuturaan, Windhoekin köyhään kaupunginosaan, kolme päiväkotia. Niissä toimii myös esikoulu joissa lapsille jaetaan ruokaa. Keskimäärin 100–150 lasta saa kolme kertaa viikossa lämpimän aterian. Suomen Lähetysseura tukee kirkon päiväkotien opettajien koulutusta sekä varattomia lapsia kummilapsitoiminnan kautta. Pohjois-Namibiassa kirkolla on Nkurenkurun oppikoulu ja Kavangon alueella lukio, joiden toimintaa Suomen Lähetysseura tukee muun muassa kummityön kautta. (Suomen Lähetysseura 2010b.)

Namibian aids-tilanne on huolestuttava, arviolta viidesosa väestöstä kantaa hiv-virusta. Tartunnan saaneiden määrä on maailman kolmanneksi suurin. Namibiassa on lukuisia järjestöjä, jotka tekevät aids-työtä: valistavat nuoria, opastavat vapaaehtoistyöntekijöitä tai huolehtivat orvoista. Lisäksi kirkkoilla on omat aids-ohjelmansa. Joukko Afrikassa työskenteleviä suomalaisia järjestöjä sekä Etelä- ja Itä-Afrikan kirkkoja on perustanut yhteistyöelimen, Churches United in the Struggle against HIV/AIDS. Siihen kuuluvat myös Suomen Lähetysseura ja Namibian evankelisluterilainen kirkko. Tavoitteena on saada hiv/aids-työ osaksi kaikkien seurakuntien työtä sekä lisätä verkostoitumista eri toimijoiden välillä. (Suomen Lähetysseura 2010b.)

2.4 Esikoulutuskurssi ja esikoulutusharjoittelu

Suomen Lähetysseura käynnisti runsaat 20 vuotta sitten (1988) esikoulutustoiminnan, jonka oli vuonna 2008 käynyt noin 2000 nuorta aikuista; ja näistä yli 500 oli osallistunut ulkomaiseen harjoitteluun. (toim. Hovila-Helminen 2008, 14.) Vuonna 2009 esikoulutusharjoittelun suoritti 35 nuorta aikuista, joista Namibiassa oli kymmenen. (Haavisto 2010). Suuri osa harjoittelijoista on opiskelijoita ja he sisällyttävät esikoulutusharjoittelun osaksi opintojaan. Esikoulutus on toiminut tärkeänä siltana varsinaiseen lähetystyöntekijäkoulutukseen. Suomen

Lähetysseura on näin määrätietoisesti pyrkinyt sitouttamaan nuoria aikuisia lähetystyöhön. (toim. Hovila- Helminen 2008, 14.)

Lähetystyön esikoulutuskurssilla on mahdollisuus tutustua lähetystyön eri muotoihin. Esikoulutus on suunnattu noin 20–35-vuotiaille nuorille aikuisille. Kurssin teemoja ovat: lähetys- ja kehitysyhteistyön eri osa-alueet, uskontojen ja kulttuurien välinen kohtaaminen sekä ihmisoikeuskysymykset. Kurssilla käsitellään lähetystyön perusasioita Raamatun näkökulmasta. Lähtökohtana on Suomen Lähetysseuran periaate palvella ihmistä kokonaisvaltaisesti. Olennaisena osana kurssin ohjelmaa ovat myös hartaushetket ja hengellinen pohdinta. Kurssin aikana vierailaan eri kristillisten kirkkokuntien jumalanpalveluksissa. (Suomen Lähetysseura 2010c.)

Kurssin hakukriteerit ovat; kristillinen vakaumus, kiinnostus lähetys- ja kehitysyhteistyötä kohtaan, aktiivisuus seurakunnan tai muun kristillisen järjestön toiminnassa, sopeutuvuus, valmius maksaa kurssin kulut ja osallistua koko kurssiin. Kurssi koostuu lähi- ja etätyöskentelystä. Lähijaksot toteutetaan viitenä viikonloppuna, jotka ovat noin kerran kuukaudessa. Lähijaksot sisältävät yhteensä noin 75 oppituntia. Lähijaksojen välissä tehdään kirjallisia kotitehtäviä ja yksi etätehtävä, joka esitellään muille kurssilaisille. Esikoulutuskurssin vierailevina luennoitsijoina ja opettajina toimivat pääasiassa Suomen Lähetysseuran lähetystyöntekijät. Opetuksessa painotetaan toiminnallista ja interaktiivista työskentelyä sekä kurssilaisten keskinäistä vuorovaikutusta. (Suomen Lähetysseura 2010c.)

Suomen Lähetysseuran esikoulutuskurssin käyneille on mahdollisuus esikoulutusharjoitteluun. Esikoulutusharjoittelu Suomen Lähetysseuran työalueella on osa lähetystyön esikoulutuksen kokonaisuutta. Sen tarkoituksena on antaa tuntumaa lähetystyön arkeen. Harjoittelija voi tämän jälkeen realistiselta pohjalta arvioida omaa paikkaansa lähetystyössä - joko lähtijänä tai lähettäjänä. Harjoittelu vahvistaa esikoulutetun sitoutumista ja motivaatiota. (Suomen Lähetysseura 2008, 1.)

Harjoittelun pituus on normaalisti 2–3 kuukautta. Joillakin työalueilla pitempi jakso voi tulla kysymykseen. Päätöksen harjoittelusta tekee esikoulutettujen työalueharjoittelusta vastaava henkilö (harjoittelijakoordinaattori) neuvoteltuaan aluekoordinaattorin ja alue-edustajan kanssa. Harjoittelijalle järjestään mahdollisuuksien mukaan monipuolinen ohjelma, jonka tulee olla harjoittelijalla viimeistään 2 viikkoa ennen hänen lähtöään harjoitteluun. On tärkeää, että harjoittelija pääsee tutustumaan mahdollisimman moneen työalueella tehtävään työmuotoon. Jos harjoittelu tapahtuu paikallisessa työpaikassa (sairaala, koulu, päiväkot), jossa harjoittelijalla on omia työtehtäviä, tutustuminen lähetystyön eri muotoihin jää vähemmälle. Mikäli harjoitteluun liittyy työtehtäviä, joista harjoittelija laatii kirjallisen opinnäytteen, on asiasta sovittava erikseen etukäteen. (Suomen Lähetysseura 2008, 1.)

Mitä enemmän harjoittelija voi olla hyödyksi, sitä mielekkäämmäksi hän yleensä harjoittelunsa kokee. Työalueelta pyritään löytämään sellainen paikka, jossa harjoittelijan koulutusta voidaan hyödyntää. Harjoittelija on aina harjoittelija, vaikka hänellä olisikin ammattipätevyys. Harjoittelijat eivät voi tehdä sellaista työtä, joka edellyttää työlupaa tai rekisteröintiä. (Suomen Lähetysseura 2008, 2.)

Harjoittelun ajan harjoittelija saa tukea, opastusta ja neuvoja harjoittelunsa ohjaajalta, joka on tehtävään nimetty kohdealueen lähetti. Harjoittelun lopussa käydään palautekeskustelu ohjaajan kanssa ja täytetään palautekaavake. Ohjaajan täyttämä palautekaavake lähetetään harjoittelijakoordinaattorille. Harjoittelun päätyttyä täytetään arviointikysely tai kirjoitetaan lyhyt raportti, joka myös toimitetaan harjoittelijakoordinaattorille. Palautekeskustelu auttaa harjoittelijaa tuntemaan itseään paremmin sekä pohtimaan valmiuksiaan lähetystyöhön. Ohjaaja voi suuresti vaikuttaa harjoittelijan käsityksiin kohdemaan oloista ja lähetystyön toteuttamistavoista. (Suomen Lähetysseura 2008, 2.)

3 KANSAINVÄLINEN HARJOITTELU

3.1 Harjoittelu opiskelijan näkökulmasta

Opiskelijoille kansainvälisen harjoittelun hyödyt ovat moninaiset. Harjoittelu luo oppimismahdollisuuksia, joiden avulla opiskelijat voivat soveltaa teoreettisia tietojaan työelämään. Opiskelija saa työkokemusta, joka on arvokasta pääomaa valmistumisvaiheen työnhaussa. Monet maailmalle töihin lähtevät ottavat samalla ison askeleen itsenäisyyteen. Työskentely ulkomailla on myös paras tapa oppia vieraan maan kieltä ja kulttuuria. Kansainvälinen harjoittelu kehittää opiskelijoiden itsetuntemusta opettamalla heille uusia, työelämässä vaadittavia taitoja sekä osoittamalla, kuinka he voivat oppia uusista tilanteista. Harjoittelu tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden tutustua vieraan maan ja organisaation työkuultuuriin. Lisäksi harjoittelukokemus tehostaa opiskelijan urasuunnittelua. Niin kotimaassa kuin ulkomaillakin suoritetussa harjoittelussa luodaan kontakteja, vertaillaan kiinnostuksen kohteita ja hankitaan uusinta tietoa erilaisista mahdollisuuksista. (Helsingin yliopisto 2003, 21.)

Opettajien ja harjoittelunohjaajien haasteena on laajentaa opiskelijoiden käsityksiä harjoittelun hyödyllisyydestä. Tämän asian tehostamiseksi harjoittelujakso sisältää oppimistavoitteita ja -tehtäviä, joiden avulla opiskelijat keräävät näyttöä oppimastaan. (Helsingin yliopisto 2003, 15.) Harjoittelun tavoitteita muotoillessa opiskelijan oma rooli on tärkeä. Opiskelijan tulisi itse suunnitteella oppimistavoitteita perehdyttyään opintokokonaisuuden keskeisiin sisältöihin. Harjoittelutavoitteiden ja tehtävien laatiminen ei saa olla vain opettajien ja harjoittelunohjaajien vastuulla. (Konttinen 2010.) Tavoitteena on, että harjoittelukäytännön avulla opiskelijat osaisivat jatkossa tunnistaa oppimaansa myös muissa työsuhteissa. Ohjaus vaikuttaa olennaisesti harjoittelukokemuksen onnistumiseen. Harjoittelijalla on oikeus saada ohjausta. Käytännön asiat, kuten kuinka usein harjoittelija ja ohjaaja tapaavat, miten harjoittelun etenemistä arvioidaan, miten yhteistyötä tehdään, milloin ja miten harjoittelijalla on mahdollisuus tehdä

harjoitteluun sisältyviä oppimistehtäviä, on hyvä sopia heti aluksi. (Helsingin yliopisto 2003, 15.)

Korkeakoulut tukevat ja motivoivat opiskelijoita kansainväliseen harjoitteluun monin eri tavoin. Opiskelijoille järjestetään erilaisia infoja, joiden avulla välitetään tietoa harjoittelumahdollisuuksista sekä pyritään innostamaan ja kannustamaan kansainväliseen harjoitteluun. Harjoitteluun lähteville järjestetään lähtövalmennuksia ja orientaatiojaksoja. Opiskelijoita pyritään myös tukemaan harjoittelun aikana muun muassa ohjaavien opettajien avulla. Monissa korkeakouluissa myös harjoittelusta palaaville on järjestetty mahdollisuus purkaa kokemuksiaan. Joissakin korkeakouluissa opiskelijoille on järjestetty paluorientaatio, jossa opiskelija voivat esimerkiksi pitää esitelmiä harjoittelujakson annista. Toisinaan opiskelijat käyvät kertomassa kokemuksiaan kansainvälisten asioiden toimistossa. (Mutanen 2009, 19.)

Parhaimmillaan harjoittelu tukee opiskelijan tavoitteita ja ammatillisia päämääriä. Se perehdyttää erilaiseen työkuulttuuriin ja opettaa toimimaan siinä. Harjoittelu parantaa ja täydentää harjoittelijan ammatillista kielitaitoa ja vieraan kielen käytön sujuvuutta. Harjoitteluohjelmilla voi olla myös alueellisia ja kansallisia vaikutuksia. Opintoihin liittyvä harjoittelu jalostaa kansallista ja alueellista kilpailukykyä: työelämään hakeutuvien ja siellä vaikuttavien, kansainvälisiin harjoitteluohjelmiin osallistuneiden taidot kasvavat harjoittelun myötä (ammatillinen ja työkuulttuurillinen osaaminen, vieraan kielen käytön sujuvuus, sosiaaliset taidot kansainvälisessä ympäristössä). (Mutanen 2009, 5-6.)

3.2 Kansainvälinen harjoittelu korkeakouluissa

Suomi on yksi kansainvälisen harjoittelun edelläkävijöistä maailmalla ja kansainvälinen vaihtojärjestelmä on vanhimpia vaihtojärjestelmiä Suomessa. Kansainvälisessä harjoittelussa yhdistyvät kaksi tavoitetta: työelämän ja koulutuksen kohtaaminen ja kansainvälisen kokemuksen hankkiminen jo opiskeluaikana. (Mutanen 2009, 4.)

Kansainvälisen harjoittelun kenttä on ollut tähän päivään asti hyvin pirstaleinen. Harjoittelun hallinnoimisen tekee haastavaksi se, että harjoittelujen tunnettavuus eri maissa vaihtelee. Joissakin maissa koko harjoittelun käsite on lähes tuntematon, toisaalla taas harjoittelu on hyvinkin laaja-alaista ja järjestelmällistä. (esimerkiksi Suomessa) Myös harjoittelun käytännöt eri maissa vaihtelevat. (Mutanen 2009, 4.) Kansainvälistä harjoittelua ovat hallinneet muun muassa ministeriöt, oppilaitokset tai oppilaitosverkot, julkiset tai yksityiset organisaatiot. Hallinnon organisointi ei ole aina edes selkeä yhden korkeakoulun sisällä.

Harjoitteluun motivointi, paikkojen hankinta ja harjoitteluprosessin eri vaiheisiin liittyvät käytännöt (harjoittelun ohjaus) tuovat omat haasteensa korkeakouluille. Esimerkiksi apurahat ja palkat, sopimukset, luvat ja vakuutukset saattavat vaihdella suuresti kohteiden välillä. Myös kohteiden toimintakulttuurien erilaisuus aiheuttaa omat ongelmansa ja yllätyksensä. Korkeakoulujen voi olla vaikeaa luoda ja ylläpitää yhteistyösuhteita ulkomaisten kumppanien kanssa. Laadukkaan harjoitteluyhteistyön syntyminen vaatii vuosien ”hiomista”. Menestyksessä harjoitteluohjelmien hallinnointi ja toteuttaminen vaatii laajahkoa tietämystä jo pelkästään hallinnollisista, henkilövaihtoon liittyvistä prosesseista, ja prosessin mukana olevista toimijoista. Se vaatii myös tietämystä työelämän ja harjoittelijan vastaanottavaan maahan liittyvästä todellisuudesta, ja sen mukanaan tuomista mahdollisuuksista ja reunaehdoista. (Mutanen 2009, 23-26.)

Harjoittelun asema koulutuskentässä on kuitenkin selkiytymään päin. Ura- ja rekrytointipalvelujen ilmaantuminen oppilaitoskentälle on vahvistanut oppilaitosten työelämäulottuvuutta ja samalla myös harjoittelujen asemaa erityisesti yliopistosektorilla. Ammattikorkeakouluissa harjoittelu on muodostanut jo pitkään olennaisen osan opinnoista. On selvää, että kansainväliseen harjoitteluun liittyvistä haasteista huolimatta, suomalainen työelämä tarvitsee kansainvälistä osaamista. (Mutanen 2009, 24–25.)

3.2 Kansainvälinen harjoittelu Diakonia-ammattikorkeakoulussa

Kansainvälisyys Diakissa perustuu sen arvoihin: kristilliseen lähimmäisenrakkauteen, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja avoimeen vuorovaikutukseen. Opiskelijan ammatilliseen osaamiseen kuuluu kokemuksia ja tietoa eri kulttuurien kohtaamisesta. Diakin kansainvälisyyden tavoitteena on opiskelijan asenteiden, tietojen ja ammatillisten valmiuksien kehittäminen niin, että Diakista valmistunut ammattilainen voi hyödyntää niitä työssään ja elämässään. Kansainvälisellä toiminnalla on Diakissa monia eri muotoja. Näkyvimpiä niistä ovat erityiset opintokokonaisuudet (monikulttuurisuus), kansainvälinen opiskelu ja harjoittelu, kieliopinnot sekä erilaiset vaihto-ohjelmat ulkomaisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Kansainvälinen opiskelujakso voidaan suorittaa myös monikulttuurisessa ympäristössä kotimaassa tai osallistumalla vieraskieliseen opintokokonaisuuteen jossakin Diakin yksikössä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010.)

Monikulttuurisuusopinnot ovat sitä Diakin kansainvälistä toimintaa, jossa arvopohja näkyy selvimmin. Monikulttuurisuudella tarkoitetaan eri kulttuureissa esiintyvien traditioiden, arvojen, kielten ja elämäntapojen vuorovaikutusta. Opintokokonaisuus antaa valmiuksia työskennellä eri kansallisista, kielellisistä, poliittisista ja uskonnollisista ryhmistä tulevien ihmisten kanssa. Monikulttuurinen ammatillisuus on pakollinen opintokokonaisuus kaikille Diakin opiskelijoille. Kansainvälisen opiskelun tai työharjoittelun kesto on vaihtokohteen mukaan 3-12 kuukautta. Tavallisesti ulkomaille mennään Monikulttuurinen ammatillisuusopintokokonaisuuden aikana, mutta myös muihin opintokokonaisuuksiin liittyen kansainvälinen harjoittelu/opiskelu on mahdollista. Kansainväliseen opintojaksoon osallistuminen edellyttää opiskelijalta tiettyjä perusopintoja ja valmiuksia. (Meretmaa 2002, 10.)

Ammattikorkeakouluilla on läheinen yhteys työelämään. Tämän vuoksi Diakin opiskelijoilla on noin viisi 5-10 viikkoa harjoittelujaksoa opintojensa aikana, joista ainakin yksi voidaan suorittaa ulkomailta saaden oppilaitokselta apurahaa. Diakilla on monipuolinen ja eri koulutusohjelmiin sovellettu vaihtoverkosto, joka tarjoaa mahdollisuuden lähteä vaihtoon niin lähialueille, Eurooppaan kuin kau-

kokohteisiinkin. On tavallista, että Diakilla ja harjoittelupaikan taustatoimijalla on pitkäaikainen yhteistyösuhde, mutta harjoittelupaikka voi olla myös oppilaan itsensä järjestämä. (Meretmaa 2002, 11–12.)

Ajatuksena on, että ulkomaan työharjoittelupaikka orientoi opiskelijaa alueen työelämään. Opintojaksossa Diak antaa opiskelijalle ilmiöstä teoreettista taustatietoa ja oppimistehtäviä, kun taas ulkomaan harjoittelupaikka mahdollistaa väli-
neet ja ympäristön, jossa opiskelija pääsee kokeilemaan oppimaansa. (Meretmaa 2002, 11–12.)

Kansainvälisen opintojakson tavoitteita ovat mm. seuraavat: Opiskelijan ammatillisen ja persoonallisen kasvun tukeminen, monikulttuurisessa toimintaympäristössä tarvittavien valmiuksien lisääminen, työllistymismahdollisuuksien monipuolistuminen, ammattietiikkaan liittyvien arvojen (suvaitsevaisuus ja oikeudenmukaisuus) syventäminen ja oman koulutusohjelman toimintamallien ja kulttuurisidonnaisuuden ymmärtäminen. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010.)

4 OHJAAJAN TEHTÄVÄ

Ohjaaja on oman alansa ammattilainen, joka perehdyttää ja ohjaa opiskelijaa työelämässä. Hän tukee opiskelijaa harjoittelun aikana antamalla välitöntä palautetta työtilanteissa. Harjoittelijan ohjaaja vaikuttaa oleellisesti harjoittelijan kehitymis- ja oppimisprosessiin harjoittelussa. Palautteen antaminen toteutuu säännöllisissä vähintään kerran viikossa järjestetyissä keskusteluissa, joissa teemana ovat tavoitteiden saavuttaman, harjoitteluun liittyvät ohjauksen kysymykset, tunteet, ajatukset sekä ideat työn ja opiskelun kehittämiseksi. (Kaartinen-Koutaniemi 2001, 18.)

4.1 Kansainvälisen harjoittelun ohjaus

Harjoittelunohjaajan rooli voi sisällöltään vaihdella eri työalojen ja harjoittelu- paikkojen välillä. Oppilaitos (Diak) antaa suuntaa antavia kirjallisia ohjeita harjoittelun ohjaajalle riittävän ohjauksen takaamiseksi, mutta itse harjoittelu etenee harjoittelupaikan ehdoilla. Harjoittelijan ohjaajan on hyvä muistaa, että ulkomaanharjoittelussa harjoittelijan oppiminen ei rajoitu vain harjoittelupaikkaan ja työaikaan. Ohjaajalla on tärkeä sija harjoittelijan kaikissa oppimiskokemuksissa. Tämän vuoksi ohjaajan tulee tiedostaa, että harjoittelija on tullut työyhteisöön oppimaan ja kehittymään tulevana ammattilaisena. Hän ei ole yksi vastuullinen työntekijä. (Meretmaa 2002, 20.)

Kansainvälisen harjoittelupaikan ohjaajan lisäksi opiskelijaa ohjaa opintokokonaisuudesta vastaava opettaja. Ohjaavan opettajan ja harjoittelupaikan ohjaajan keskinäinen yhteydenpito on tärkeää. Harjoittelun sisällöistä ja tavoitteista on syytä keskustella kaikkien osapuolten kesken (harjoittelija, ohjaava opettaja, harjoittelupaikan ohjaaja) hyvissä ajoin ennen harjoittelun alkua. Yhteydenpitoa jatketaan puhelimitse tai sähköpostein koko harjoittelujakson aikana (kerran viikossa). (Meretmaa 2002, 15.)

Opintokokonaisuuteen liittyvien yleisien tavoitteiden lisäksi, on tärkeää, että opiskelija asettaa yhdessä ohjaajan kanssa harjoittelujaksolle sellaisia tavoitteita, jotka ovat mahdollisia kyseisessä harjoittelupaikassa. Tavoitteita mietittäes-

sä tulee huomioida opiskelijan tausta, mahdollinen aikaisempi koulutus ja työkokemus. Harjoittelun tavoitteiden saavuttamisen kannalta on tärkeää, että opiskelija saa tehdä ”oikeaa” työtä harjoittelijana, mutta ei vastuuvollisena työntekijänä. (Meretmaa 2002, 11.)

Etenkin ulkomailla suoritettu harjoittelujakso vaatii ohjaajalta kykyä kuulla ja nähdä asioita harjoittelijan silmin. Vieraassa maassa harjoittelija kohtaa itselleen vieraan kulttuurin ja mahdollisesti myös ennestään vieraan kielen. Hän suorittaa työharjoitteluaan ympäristössä, missä hänellä ei ehkä ole yhteistä kieltä muiden työntekijöiden kanssa. On tärkeää, että ohjaaja perehdyttää harjoittelijan kohdemaan tapoihin ja etikettiin. Harjoittelijalle tulee kertoa miten maassa on hyvä pukeutua, missä on turvallista liikkua, miten toimitaan kriisitilanteissa tai sairastuttaessa, miten raha-asiat ja matkustaminen maan sisällä sujuu, missä on turvallista syödä ja käydä ostoksilla, miten eri sukupuolet ovat keskenään tekemisissä, miten lasten kanssa ollaan, minkälainen työkuulttuuri maassa on ja miten esimerkiksi aikaan suhtaudutaan (esimerkiksi Afrikassa aikakäsitys on hyvin erilainen kuin Suomessa) (Meretmaa 2002, 21.)

Eriyisesti harjoittelun alussa harjoittelija kaipaa päivittäistä tukea ja ohjausta uudessa ympäristössä. Ohjaajan tärkein tehtävä on tukea harjoittelijan oppimisprosessia ja tutustumista uuteen työyhteisöön. Yksinkertainen tapa tukea harjoittelijaa on olla läsnä; kuunnella ja kuulostella harjoittelijan ajatuksia, toiveita, työkokemushistoriaa ja muita harjoittelukokemuksia. Mitä enemmän harjoittelija tietää käytännön asioista, sitä helpommin hän sopeutuu työympäristöön. Riittävän kattava tieto ja huolellinen perehdyttäminen työhön minimoivat harjoittelijan kokemaa epävarmuutta ja pelkoa. (Meretmaa 2002, 11.)

Kulttuurishokin ensimmäinen vaihe voi olla ns. ”kuherruskuukausi” jolloin kaikki näyttää ihanalta eikä väsymys paina. Kuherrusvaihetta seuraa väsymys, kotikävä joskus jopa masennus. Voi olla, että harjoittelija haluaa palata kotiin kesken kaiken. On erittäin tärkeää että ohjaaja pystyy tunnistamaan harjoittelijan kulttuurishokin ja käymään avointa keskustelua asiasta. Yleensä vastustusvaiheen jälkeen alkaa uusi tasapainoisempi jakso jolloin harjoittelija näkee ympä-

ristön, ihmiset ja työn realistisemmin ja pystyy saattamaan harjoittelun onnistuneesti loppuun (Meretmaa 2002, 22.)

Tärkeintä ohjauksessa on toisen kuunteleminen ja kommunikointi. Ohjaajan tulisi olla aina valmis ohjaamaan, mikäli harjoittelija ohjausta kaipaa. (Peavy 1999, 51.) Diakin harjoittelu kestää keskimäärin 8 viikkoa, mikä tarkoittaa sitä, että se on lyhytkestoista. Lyhytkestoisuus ei saa vaikuttaa ohjauksen laatuun (Peavy 1999, 52).

4.2 Onnistunut ohjaussuhde

Harjoittelu on opiskelijalle ikään kuin ovi tulevaan, harjoittelun ohjaa puolestaan on oven avaaja ja ohjaussuhde on tapa avata tämä ovi (Suomi 1999, 131).

Työnohjauksella ja harjoittelun ohjauksella on sama tavoite: ohjattavan ammatillinen kasvu. Sekä työnohjaukseen, että harjoittelun ohjaukseen kuuluu tavoitteiden asettaminen ja ohjaajan ja ohjattavan välinen vuorovaikutus. (Keski-Luopa 2001, 53.) Työnohjauksen ja harjoittelun ohjauksen tavoitteena on ensisijaisesti refleksiivisten prosessien aktivoiminen. Ohjaaja antaa asiantuntijaneuvoja harjoittelijan esiin ottamiin kysymyksiin pyrkien lisäämään tämän valmiutta selvittää tulevaisuudessa vastaavanlaisista tilanteista. Työnohjauksessa ja neuvonnassa keskeinen menetelmä on ammatillinen keskustelu, henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen perustuva vaikuttaminen. Harjoittelijan näkökulmasta kyse on eräänlaisesta perusmotivaatiota luovasta ilmapiiristä, jossa hän uskaltaa pohdiskella omia lähtökohtiaan. (Nummenmaa 2003, 4.) On myös erittäin tärkeää että harjoittelija saa tekemästään työstä palautetta. Ilman asiallista palautetta harjoittelija ei voi kehittää omaa työtapaansa tai asennettaan. Positiivisen palautteen antaminen ja vastaanottaminen ovat helpompaa, mutta myös kehittävä kritiikki on joskus tarpeen. (Meretmaa 2002, 12.)

Ammatillisen keskustelun yhteydessä puhutaan hyväksyvistä ilmapiiristä – kunnioittamisesta, ohjattavaan keskittymisestä, epäkriittisestä ystävällisyydestä, aidosta kiinnostuneisuudesta, empaattisuudesta, inhimillisestä tasa-arvosta se-

kä ymmärtämisen kautta välittyvästä tehokkaasta kommunikaatiosta. Myönteisen keskusteluilmapiirin luomisessa on tärkeää, ettei ohjaaja väheksy harjoittelijan kokemuksia - ne ovat harjoittelijalle tosia. Lisäksi ohjaajalla tulee olla aikaa kohdata harjoittelija, myötäelää tämän kokemuksia ja rohkaista tätä löytämään oma tapa tehdä työtä. Jokainen harjoittelija on yhtä arvokas. Harjoittelijan pitää saada antaa ja vastaanottaa palautetta. Ohjaajaan tulee olla yhteyden ylläpidossa aktiivinen ja luottaa harjoittelijan kykyyn hoitaa tälle annetut tehtävät. (Nummenmaa 2003, 4.)

Ohjaussuhde tulee nähdä yhteistyösuhteena, jossa molemmat sekä ohjaaja, että opiskelija ovat oman alansa asiantuntijoita. Ohjaajan asiantuntijuus on väli-teenä molempien käytössä. Ohjaajan asiantuntijuus ei anna hänelle oikeutta hallita ohjaussuhdetta. Ohjaussuhteessa opiskelija ei ole passiivinen ja tahdoton osallistuja vaan aktiivinen toimija. (Peavy 2006, 194–195.)

Ohjaajana toimiminen antaa paljon myös ohjaajalle itselleen. Reflektiivinen ohjausote ja sen pohjalta käydyt keskustelut tukevat myös ohjaajan omaa ammatillisuutta ja työssä kehittymistä. Harjoittelijan kysymykset ja pohdiskelun aiheet saattavat antaa ohjaajalle merkittäviä oivalluksia tämän omasta työstä tai asenteista. Innokas harjoittelija joka tulee tyystin erilaisesta ympäristöstä voi tuoda kaivatun tuulahduksen rutinoituneeseen työyhteisöön. (Meretmaa 2002, 14.)

Taitava ohjaaja auttaa opiskelijaa ymmärtämään teorian ja käytännön välistä yhteyttä. Ohjauksella on selkeä ammatti-identiteettiä vahvistava ote. Hyvä harjoittelun ohjaaja pohtii tekemäänsä ja kokemaansa aktiivisesti ja muodostaa ne sellaisiksi käsitteiksi, joita opiskelijakin voi ymmärtää. Ohjaajan oman työn reflektointi toimii mallina opiskelijalle. Hyvä ohjaaja on empaattinen, kykenee kuulemaan ja antaa opiskelijalle tukea ja kannustusta. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että hän antaa opiskelijalle valmiita vastauksia, vaan hänen tulee kannustaa harjoittelijaa löytämään ongelmiin itsenäisesti ratkaisuja. Keskinäinen luottamus on ohjaussuhteessa tärkeää. Ohjaajan ammattitaito luo uskottavuutta ja turvallisuutta harjoittelijalle. (Ojanen 2001, 138–139.)

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Suomen Lähetysseuran esikoulutusharjoittelun ohjauksesta ei ole tehty aikaisemmin tutkimuksia. Esikoulutuksesta ja esikoulutusharjoittelusta sen sijaan on tehty useampia tutkimuksia. Näissä vastaajina (tutkimukseen osallistujina) ovat olleet koulutuksen ja harjoittelun suorittaneet lähetystyöstä kiinnostuneet nuoret aikuiset. Toisin kuin omassa tutkimuksessamme, joissa vastaajina ovat Suomen Lähetysseuran työntekijät, esikoulutusharjoittelun ohjaajat ja koordinaattori.

Kirsi Neuvonen ja Eve Rämö ovat tehneet vuonna 2006 opinnäytteen aiheesta Lähettäjäksi vai lähtijäksi – Suomen Lähetysseuran esikoulutusharjoittelun vaikutus omaan lähetystyösuhteeseen. Tutkimuksen tehtävänä oli arvioida Suomen Lähetysseuran lähetystyön esikoulutusharjoittelun koettua vaikutusta omaan lähetystyösuhteeseen ja lähetysnäkyyn ja saada aikaan aineistoa, jonka avulla voidaan arvioida työalueharjoittelulle asetettuja tavoitteita. Tutkimusaineisto kerättiin haastatteleamalla henkilökohtaisesti ja sähköisesti esikoulutusharjoittelun lähivuosina suorittaneita. Haastateltavia oli yhteensä seitsemän. (Neuvonen & Rämö 2006.)

Opinnäytetyön tulosten mukaan esikoulutusharjoittelulla on selvästi vaikutusta harjoittelun käyneiden ajatusmaailmaan, mutta sitoutuminen näkyvään lähetystyön tukemiseen on heidän keskuudessaan suhteellisen vähäistä. Esikoulutus ja harjoittelu itsessään on koettu myönteisenä kokemuksena. Suomen Lähetysseuran esikoulutusharjoittelulle asettamat tavoitteet toteutuivat ainakin osittain. Tutkimuksen avulla on mahdollista hahmotella esikoulutusharjoittelun vaikuttavuutta. Tuloksista johtopäätöksiä tehtäessä on silti muistettava, että vaikuttavuuden mittaaminen ainoastaan työalueharjoittelun kokemusten perusteella antaa aiheeseen vain suuntaa antavia näkökulmia. (Neuvonen & Rämö 2006.)

Kaarina Tynkkynen on tehnyt vuonna 2004 opinnäytetyön aiheesta Kuule kutsu, vuosina 1999–2003 Suomen Lähetysseuran esikoulutuksen suorittaneiden kokemuksia selvittävä tutkimus kirkon työntekijöille tai kirkon työntekijöiksi opiskeleville. Opinnäytetyö on kvantitatiivinen kyselytutkimus. Tutkimusaineisto ke-

rättiin 23 sähköpostitse lähetetyillä kyselylomakkeilla. Kyselylomakkeet lähetettiin kaikille vuosina 1999–2003 Suomen Lähetysseuran esikoulutuskurssin käyneille kirkon työntekijöille tai kirkon työntekijäksi opiskeleville (n=147). Vastausprosentti oli 21,8, joten suuria yleistyksiä aineistosta ei voi tehdä. Tutkimuksessa todettiin esikoulutuksen merkitys henkilökohtaisella tasolla suureksi. Sen koettiin lisäävän kiinnostusta lähetystyöhön ja maailmanlaajuisiin ajankohtaisiin ongelmiin. Tynkkynen toteaa, että Suomen Lähetysseuran esikoulutukselle asettamat tavoitteet toteutuivat suurilta osin. Esikoulutus syvensi vastaajien käsitystä lähetystyöstä ja juurrutti heitä Lähetysseuran toimintaan. (Tynkkynen 2004.)

Mari Jussi-Pekka on tehnyt vuonna 2000 pro gradu -tutkielman aiheesta ”Ajatuksissa lähetystyö - kyselytutkimus Suomen Lähetysseuran esikoulutuksen koetusta vaikuttavuudesta”. Koulutuksen vaikuttavuuden käsitteen pohjalta pyrittiin selvittämään, miten esikoulutus on vaikuttanut koulutettuihin lähetystyön ja siihen läheisesti liittyvien aihepiirien kannalta. Tarkoituksena oli myös saada aineistoa, jonka avulla voitaisiin arvioida Suomen Lähetysseuran esikoulutukselle asettamien tavoitteiden toteutumista. Tutkimusaineisto kerättiin vuosien 1999–2000 vaihteessa esikoulutetuille (n=400) postitse lähetettyjen kyselylomakkeiden avulla. Vastausprosentti oli 67,8. Koettua vaikuttavuutta selvitettiin pääosin asennevääntämien avulla. (Jussi-Pekka 2000.)

Pro gradu -tutkielman tulosten mukaan esikoulutuksella on vaikutusta kurssin käyneiden ajatusmaailman muotoutumiseen. Vaikuttavuus ilmenee muun muassa tietouden lisääntymisenä ja lähetystyöntekijöiden työn parempana ymmärtämisenä. Esikoulutus myös aktivoi koulutettujen kiinnostusta lähetystyötä kohtaan. Se lisää merkittävästi kurssin käyneiden lähetyskutsumuksen pohdintaa. Eniten vaikutusta edellä mainittuihin asioihin on ollut työalueharjoittelun käyneiden keskuudessa. Suomen Lähetysseuran esikoulutukselle asettamat keskeiset tavoitteet ovat toteutuneet varsin hyvin. (Jussi-Pekka 2000.) Jussi-Pekan tulosten valossa esikoulutus ei näytä olevan merkittävä ponnahduslauta ulkomaille lähetystyöntekijäksi lähtemiselle. Esikoulutus kuitenkin kannustaa pohtimaan omaa lähetyskutsumusta, tapahtuipa tuon kutsumuksen toteuttaminen kotimaassa tai ulkomailla.

Tiina Rankisen opinnäytetyö vuodelta 2000 ”Menkää siis ja tehkää”.. – ajatuksia Suomen Lähetysseuran esikoulutuksesta 1998–1999 selvittää esikoulutuskurssin käyneiden odotuksia ennen kurssia, ajatuksia lähetystyöstä sekä kurssin vaikutuksia näihin ajatuksiin. Tutkimuksen aineisto kerättiin avoimia kysymyksiä sisältäneen kyselylomakkeen avulla. Vastaajia oli 24 kahdelta eri kurssilta. Väehäisen vastaajajoukon vuoksi tutkimuksen tuloksia on syytä tulkita varovaisesti. Tuloksista voi kuitenkin todeta, että kurssi oli lisännyt itsetutkiskelua, antanut vastauksia, mutta herättänyt myös lisää kysymyksiä. (Rankinen 2000.)

Kati Rautio on tehnyt vuonna 1994 Joensuun yliopistoon kasvatustieteen pro gradu – tutkielman aiheesta ”Suomen Lähetysseuran esikoulutuskurssilaisten osallistumismotiivi, - tavoitteet ja arviointi kurssin tarjonnasta” Tutkimuksen kohdejoukon muodostivat yhdelle esikoulutuskurssille vuonna 1994 osallistuneet 33 nuorta aikuista. Tutkimusaineistona olivat osallistujien haku- ja kyselylomakkeisiin antamat vastaukset sekä esikoulutussihteerin haastattelu. Kurssilla esillä olleisiin aiheisiin oltiin yleisesti ottaen tyytyväisiä. Kurseilla käytettyihin opetusmetodeihin haluttiin lisää muun muassa ryhmäkeskusteluja sekä paneelistentuntoja. Positiivisina asioina kurssilla pidettiin viihtyisyyttä ja ilmapiiriä. Erityisesti kurssinvetäjien merkitys koulutuksen onnistumiselle oli keskeinen. Heidän ei odotettu olevan lähetystyön ammattilaisia, vaan pikemminkin viihtyisyyden ja yhteishengen luojia. Sen sijaan luennoitsijat nähtiin ensisijaisesti asiantuntijoina. Yhtenä johtopäätöksenä osallistujien antamien arvioiden perusteella, Rautio (1994) esittää, että kurssin suunnitteluun ja opetuksen kehittämiseen tulisi panostaa aiempaa enemmän.

6 TUTKIMUS JA SEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuskonteksti

Suomen Lähetysseuran esikoulutusharjoittelu on väylä tutustua lähetystyön arkeen kansainvälisessä ympäristössä. Namibia on vakiinnuttanut paikkansa alueharjoittelumaana. Tänä vuonna (2010) SLS:n esikoulutusharjoittelun teki kaikkiaan 34, joista seitsemän suoritti harjoittelunsa Namibiassa. Näistä seitsemästä kolme oli Diakin opiskelijaa. Ensi vuodeksi (2011) harjoitteluja on ehditty sopia 31, joista Namibiaan menijöitä on yhdeksän. (Haavisto 2010.) Useat esikoulutukseen osallistuvista nuorista aikuisista (18–35) ovat opiskelijoita. Tyypillistä on, että opinnot ovat vielä meneillään alueharjoitteluun mentäessä. Tällöin harjoittelijan on mahdollista liittää esikoulutusharjoittelu osaksi opintojaan. Harjoittelija ei tee vain esikoulutusharjoittelua tutustuen lähetystyöhön, vaan suorittaa lisäksi omaan ammattitutkintoonsa liittyvän työharjoittelun. Harjoittelun sisältöiset vaatimukset sekä tavoitteet määräytyvät näin kahdelta eri taholta. Ohjaajan tulee ottaa huomioon sekä Suomen Lähetysseuran esikoulutusharjoittelulle asettamat tavoitteet, että sen oppilaitoksen harjoittelulle asettamat ehdot, josta harjoittelija tulee.

Olimme keväällä 2010 kolme kuukautta Namibiassa harjoittelussa edellä mainitussa kaksoisroolissa. Suoritimme sekä esikoulutukseen kuuluvan alueharjoittelun, että DIAKin opiskelijoina Työ, Työyhteisöt ja Johtajuus - opintoihin sisältyvän käytännönharjoittelun. Diak on Lähetysseuralle tärkeä pitkänaikan yhteistyökumppani. Harjoittelijan ohjaajana Namibiassa työskentelevä lähetti (ei kumpikaan haastateltavista) kertoi, että yksi ohjaustyön suurimmista haasteista, on huomioida harjoittelijan oppilaitoksen harjoittelulle asettamat tavoitteet. Tämän palautteen innoittamana, päätimme selvittää opinnäytetyössämme Suomen Lähetysseuran toteuttamaa harjoittelunohjausta Namibiassa. Painotamme kaksoisharjoittelun ohjausta ja otimme esimerkki yhteistyötahoksi Diakonia-ammattikorkeakoulun. Perustelemme näkökulmamme sillä, että iso osa alueharjoittelun suorittavista nuorista aikuisista on kaksoisroolissa ja ammattikor-

keakoulun ammattitutkinnot aiheuttavat tiedoksisaantimme (viitekehys) mukaan eniten hämmennystä ohjaajien keskuudessa Namibiassa (harjoittelun sisällön suunnittelu).

6.2 Tutkimustehtävä

Opinnäytetyössä selvitetään harjoittelijan ohjausta Namibiassa. Keskeisimpänä tutkimustehtävänä oli selvittää: Mitä onnistunut ohjaustyö edellyttää? Mitä ohjaustyössä on otettava huomioon kun harjoittelija suorittaa samanaikaisesti lähestyksen esikoulutusharjoittelua, sekä opintoihinsa liittyvää käytännönharjoittelua? Minkälainen yhteistyö eri toimijoiden välillä palvelee parhaiten ohjaustyötä?

6.3 Aineiston keruu

Opinnäytteemme aineisto kerättiin haastatteleamalla kahta Namibiassa harjoittelijan ohjaajana toimivaa Suomen Lähetysseuran työntekijää sekä Lähetysseuran Helsingissä työskentelevää harjoittelijakoordinaattoria. Ohjaajien haastattelut toteutimme keväällä 2010 Namibiassa. Tänä aikana harjoittelijoiden ohjauksesta vastasi oman työnsä ohella lähetysseuran neljä työntekijää, kaksi avioparia. Haastattelimme heistä henkilökohtaisesti kahta, molemmista aviopareista toista. Harjoittelijakoordinaattoria haastattelimme syksyllä 2010 lähettämällä hänelle teemahaastattelun rungon sähköpostitse. Tätä ennen olimme käyneet hänen kanssaan tarkentavaa puhelinkeskustelua haastattelun sisällöstä ja kysymyksistä. Sekä sähköinen, että henkilökohtaiset haastattelut toteutettiin käyttämällä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Teemahaastatteluita varten käytettiin ennalta suunniteltuja haastattelurunkoja. Valitsemamme teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen, eli siihen, mitä olimme saaneet selville tutkittavasta ilmiöstä. Pääteemoja oli neljä: Diakonia-ammattikorkeakoulun harjoittelulle asettamat reunaehdot, Ohjausta tukeva yhteistyö, Ohjaustyön resurssit ja Ohjaustyön toimivat käytänteet ja kehittämisalueet.

Haastattelun onnistumisen ja eettisyyden kannalta on suositeltavaa, että haastateltava tietää haastatteluaiheen etukäteen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Käytännössä tämä toteutui kun sovimme haastattelutavasta, paikasta ja ajasta haastateltavien kanssa. Haastattelun etu on sen joustavuus. Haastattelijan on mahdollista toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoa ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Teemahaastattelussa edetään tiettyjen keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73–75.) Rajallisen ajan vuoksi henkilökohtainen haastattelutilaisuus harjoittelijakoordinaattorin kanssa ei ollut mahdollista. Tämän vuoksi kävimme hänen kanssaan tarkentavan puhelinkeskustelun hänelle sähköisesti toimitetusta haastattelulomakkeesta, näin pyrimme minimoimaan mahdolliset tulkinnanvaraisuudet kysymyksien asettelussa. Koordinaattorilla oli runsaasti aikaa perehtyä haastattelukysymyksiin, sillä olimme toimittaneet hänellä ohjaajien kanssa toteutetun teemahaastattelun kysymykset ja hänen haastattelu oli suoraan johdettu ohjaajille suunnatus- ta haastattelusta. Kaikissa haastattelussa painottuvat haastateltavien omat tulkin- nat asioista ja heidän antamat merkityksensä niille (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48).

Annoimme tilaa haastateltavien vapaalle puheelle (sekä kasvokkain, että puhe- limessa), mutta pidimme huolta siitä, että kävimme läpi ennalta päätetyt teemat kaikkien kanssa. Käsiteltävien teemojen laajuus vaihteli haastattelujen välillä. Koimme tärkeänä, että haastateltavien omat käsitykset ja kokemukset saatiin keskustelussa esille. Haastatteluilmapiiri oli avoin ja myönteinen ja tilanne luon- teva, sillä olimme entuudestaan tuttuja toisillemme. Aihe oli mieleinen haastatel- taville, sillä sen lisäksi, että heillä oli esikoulutusharjoittelijoista pitkä kokemus, he myös pitivät tärkeänä pohtia ohjaustyön haasteita ja kehittää työtä edelleen.

Haastattelut kuunneltiin ja auki kirjattiin. Aineistosta suoritettiin sisällönanalyysi aineistolähtöisesti teemottelemalla. Ensin jäsensimme aineiston teemojen mu- kaisesti ja sitten pelkistimme. Pelkistämistä ohjasi tutkimustehtävämme. Pelkis- tämisen jälkeen kokosimme ilmaukset yhtenäisiksi teemoiksi ja teemat taulu- koiksi. Tällä pyrittiin helpottamaan vastausten kokonaisuuden hahmottamista.

6.4 Tutkimuksen analysointi

”Teemahaastattelujen yksi vahvuus on siinä, että kynnyks aineistosta analyysiin ei ole niin korkea” (Aaltola & Valli 2001).

Opinnäytetyön aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tästä ilmiöstä. Sisällönanalyysillä järjestetään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Analyysillä tutkittavasta ilmiöstä voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto aluksi hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. Laadullisessa aineistossa analyysia tehdään tutkimuksen kaikissa vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Sisällönanalyysi mahdollistaa käsitteellisiä liikkumavapauksia, mutta edellyttää myös tiettyjen rajoitteiden hyväksymistä. Sisällönanalyysistä voidaan käsitteenä puhua tarkoittaen niin sisällönanalyysia kuin sisällönerittelyäkin. Lisäksi laadullisen aineiston sisällönanalyysi voidaan tehdä joko aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. (Tuomi & Sarajärvi 95–98.) Käyttäessämme aineistolähtöistä analyysia olemme pyrkineet luomaan aineistosta teoreettisen kokonaisuuden. Olemme valinneet analyysiyksiköt aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Emme olleet etukäteen sopineet tai harkinneet avainyksikköjä. Tekemillämme aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla ei ollut vaikutusta analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa, koska analyysi on lähtöisin ainoastaan aineistosta.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä vastaus tutkimustehtävään saadaan yhdistelemällä eri käsitteitä. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkitavasta ilmiöstä. Miles ja Huberman kuvaavat aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysia kolmevaiheiseksi prosessiksi: 1) aineiston redusointi eli pel-

kistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–112.)

Haastatteluiden tekemisen jälkeen kirjoitimme haastatteluvideonauhat puhtaaksi sana sanalta eli litteroimme ne. Kirjoitettua tekstiä kertyi 25 sivua. Luimme haastatteluaineiston useaan kertaan saadaksemme siitä kokonaiskuvan. Tämän jälkeen päätimme, mikä aineistossa kiinnostaa ja mitkä kohdat vastaavat tutkimuskysymyksiimme. Sitten kävimme jälleen aineiston läpi ja koodasimme värikynillä ne pelkistetyt ilmaukset, jotka sisältyivät kiinnostukseemme ja vastasivat tutkimustehtävää. Muun jätimme pois. Pelkistetyt ilmaukset keräsimme yhteen ja erilleen muusta aineistosta. Tämän jälkeen etsimme niistä samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Yhdistelemällä ilmauksia muodostimme alaluokkia, jotka myöhemmin yhdistimme yläluokiksi. Lopulta yhdistimme vielä yläluokat keskenään ja muodostimme niistä kokoavan käsitteen. Kokoavalla käsitteellä vastasimme tutkimuskysymyksiimme.

Aineiston pelkistämisessä eli redusoinnissa analysoitava informaatio voi olla auki kirjattu haastatteluaineisto tai jokin muu asiakirja tai dokumentti, joka pelkistetään siten, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäoleellinen pois. Pelkistäminen voi olla joko informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Tällöin aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka mukaan aineistoa pelkistetään litteroimalla tai koodaamalla tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. Ennen analyysin aloittamista sisällönanalyysissa tulee määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause tai ajatuskokonaisuus. Analyysiyksikön määrittämisestä ohjaavat tutkimustehtävä ja aineiston laatu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.)

Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi sekä nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokitteluyksikkönä voi olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys. Luokittelussa aineisto tiivistyy: yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Aineiston klusterointia seuraa aineiston abstrahointi, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Klusterointi on osa abstrahointiprosessia. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia, niin kauan kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on mahdollista. Abstrahoinnissa empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin ja tuloksissa esitetään empiirisestä aineistosta muodostettu malli, käsitejärjestelmä, käsitteet tai aineistoa kuvaavat teemat. Tuloksissa kuvataan myös luokittelujen pohjalta muodostetut käsitteet tai kategoriat ja niiden sisällöt. Johtopäätösten tekemisessä tutkija pyrkii ymmärtämään, mitä asiat tutkittaville merkitsevät. Tutkija siis pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan analyysin kaikissa vaiheissa. (Tuomi & Sarajarvi 2003, 115.)

7 TULOKSET

Teemahaastattelujen rungoista (Liite 1 ja Liite 2) valittiin analysoitaviksi ne kysymykset ja vastaukset, joilla koettiin olevan olennainen merkitys ja vaikutus tutkimuksen kannalta ja jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin. Nämä luokitellut vastaukset nousivat esille haastattelumateriaalin analysoinnissa. Kyseiset luokat olemme koonneet taulukoiksi vastausten kokonaisuuden ja moninaisuuden hahmottamisen helpottamiseksi. Taulukoiden tarkoituksena on antaa lukijalle mahdollisuus arvioida itse haastateltavien vastauksia ja samalla tuoda tutkimukselle läpinäkyvyyttä. Sitaatit selventävät ja kuvaavat lukijalle käsiteltävää aihetta.

Haastateltavista ohjaajista toinen työskentelee kaupungissa ja toinen Namibian maaseudulla. Molemmat ovat toimineet ohjaajina vuosia ja ohjanneet toista kymmentä harjoittelijaa. Ohjaajien anonymiteetin säilyttäminen edellyttää, että tarkempia taustatietoja ei mainita. Tämä tarkoittaa sitä, että vastaajan sukupuoli, ikä, työalue, tarkempi työtehtävä tai koulutus eivät ole näkyvillä taulukossa.

Taulukko 1.

TAUSTATIEDOT	vastaaja 1	vastaaja 2	vastaaja 3
Toiminut SLS:n työntekijänä	2,5 vuotta	n. 6 vuotta	13 vuotta
Ohjatut harjoittelijat Haastatellut harjoittelijat	10	13	n. 500

HUOM. Ohjaajien vastaukset annettu keväällä 2010, koordinaattorin syksyllä 2010

Harjoittelijakoordinaattorin työ pitää sisällään harjoitteluun hakevien haastattelut sekä harjoittelijoiden valinnan. Koordinaattori käy kirjeenvaihtoa työalueen ohjaajan kanssa alueen tarpeista ja sopivista harjoittelupaikoista, esittelee ohjaajalle harjoittelijat ja sopii käytännön järjestelyistä (esimerkiksi harjoittelijoiden asumisesta). Harjoittelijakoordinaattori on yhteydessä harjoittelijaan haastatteleamalla tämän ennen harjoittelua (valinta, ohjeistus) sekä harjoittelun jälkeen

(palautekeskustelu). Lisäksi koordinaattori on harjoittelijaan yhteydessä sähköisesti harjoittelun aikana, koskien harjoittelun kulkua. Harjoittelijakoordinaattori vastaa harjoitteluinfosta esikoulutuskurssilaisille ja pitää tiedotustilaisuuksia Diakissa. Koordinaattorilla on myös keskeinen rooli harjoittelun kehittämistyöstä. (Haavisto 2010.)

7.1 Oppilaitoksen (Diak) harjoittelulle asettamat reunaehdot

Taustatietojen selvittämisen jälkeen haastateltavat vastasivat kolmeen kysymykseen koskien Diakin harjoittelulle asettamia ehtoja. 1. Kaipaako lisätietoa harjoittelijan oppilaitoksen (Diak) harjoittelulle asettamista tavoitteista ja opintokokonaisuuksien sisällöistä? 2. Onko Diakin antamista kirjallisista ohjeistuksista löytynyt riittävästi tietoa suhteessa oppilaitoksen toiveisiin ja tavoitteisiin? 3. Ovatko Diakin asettamat tavoitteet mielestäsi helposti yhteen sovitettavissa esikoulutusharjoittelun tavoitteiden kanssa? (Liite 1 ja Liite 2.)

Taulukko 2.

DIAKIN HARJOITTELULLE ASETTAMAT REUNAEHDOT		
Harjoittelun sisältö ja tavoitteet	Ohjaajan saama kirjallinen ohjeistus	Harjoittelun tavoitteiden yhteensovittaminen
- Ohjaajilla ei riittävästi tietoa - Kaivataan etukäteen tietoa - Harjoittelijalla vastuu informoida ohjaajaa hyvissä ajoin	- Riittävä: tavoite-, ja arviointikavakkeiden täyttö onnistuu	- Onnistuu (edellytys: tieto Diakin tavoitteista ajoissa) - Yhteensovittamisessa vaarana: harjoittelija taa-koittuu - > sekä SLS:n, että Diakin tavoitteet kärsivät - Opintoihin liittyvien tavoitteiden ei tule olla liian kunnianhimoisia (OT:n laatiminen)

Taulukosta 2 käy ilmi, ettei Suomen Lähetysseuran ohjaajilla ole riittävästi tietoa oppilaitoksen (Diak) harjoittelulle asettamista tavoitteista eikä sen opintokokonaisuuden sisällöstä, jota harjoittelu on osana. Myönteistä on kuitenkin se, että Diakin laatima ohjaajille suunnattu kirjallinen ohjeistus on kattava: ohjaajat pystyvät täyttämään tämän pohjalta tarvittavat harjoittelua koskevat kaavakkeet. Esikoulutusharjoittelun ja Diakin käytännön harjoittelun tavoitteet ovat haastateltavien mielestä yhteen sovitettavissa. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että ohjaajat ovat hyvissä ajoin ennen harjoittelun alkamista tietoisia oppilaitoksen asettamista tavoitteista ja toiveista. Vastaja 3. mukaan vastuu ohjaajien informoinnista on harjoittelijalla: heti harjoitteluun hyväksynnän jälkeen hänen tulisi olla yhteydessä ohjaajaan opinnoistaan ja toimittaa tälle ohjaavan opettajansa yhteystiedot. Vastaja 1. mukaan esikoulutuskurssin harjoittelun ja Diakin tavoitteiden yhteensovittamisen riskinä on, että harjoittelija ylikuormittuu, jolloin on vaarana, etteivät kummankaan tahon asettamat tavoitteet toteudu ja opiskelijan harjoittelukokemus kärsii.

Mutta siinä on ollut hieman epäselvyyttä, siis me ohjaajina ei olla aina tiedetty tarkalleen mitkä on ollut Diakin harjoittelulle asettamat edellytykset. Kuvio kokonaisuudessaan mikä on yhteistyösopimus Diakin ja SLS:n välillä, ei ole tänne kentälle asti kulkeutunut. (Vastaja 1.)

[...] Mutta jos harjoittelija on ottanut tehtäväkseen monimutkaisen opinnäytetyön harjoittelun aikana suurin piirtein kirjoitettavaksi, harjoittelu voi jäädä vähän yksipuoliseksi. Suosittelenkin, että opiskeleva harjoittelija vain keräisi materiaalia mutta ei ottaisi mitään suurempia tehtäviä harjoittelun ajaksi, jotta saisi harjoittelusta "irti" kaiken mahdollisen. Opinnäytetyön tekemisestä tulee sopia etukäteen ohjaajan kanssa. Kannattaa miettiä, mihin keskittyy harjoittelun aikana. (Vastaja 3.)

Aina harjoittelijoilla ketkä on Diakista tullut, heillä on ollut paperit kunnossa, ohjaajan oppaat ja muut mukanaan, että ei se sen puolesta, ei niiden tavoitteiden ja palautelomakkeiden täytössä mitään vaikeutta sinänsä ole ollut. (Vastaja 1.)

Me ollaan aika pitkälle mietitty niin että on ollu Lähetysseuran esikoulutusharjoittelun puitteet ja sit me on tiedetty et oppilaitoksen puolelta on myöskin tavoitteita mut niitä ei oo ehkä kauheesti mietitty yksin ja on saattanut jotkut tavoitteet tulla aika isoina yllätyksinä

et opiskelija on sanonutkin että mun pitää muuten tehdä sit tällaiset ja tällaiset tehtävät ja ne on ollut aika sellaisia laajoja ja haastavia ja ne ois vaatinut jonkun verran sit sitä pohjatyötä. (Vastaaaja 2.)

*[...] jos diakin harjoittelijalla on lähetystyöhön ja uuteen kulttuuriin tutustumisen lisäksi kauheasti kaikkea muita tehtäviä, niin sitten se tutustuminen siihen paikalliseen elämänmenoon, lähetystyöhön, kirkon elämään ja siihen harjoittelupaikkaan, niin opiskelijalla saat-
taa tulla aika paljon muutakin ja jos on paljon tehtäviä tehtävänä niin ei pysty samalla tavalla keskittymään siihen olemiseen. (Vas-
taaja 1.)*

7.2 Harjoittelunohjausta tukeva yhteistyö

Selvitimme harjoittelunohjausta tukevaa yhteistyötä viidellä eri kysymyksellä. Muotoilimme kysymyksemme siten, että painotimme haastateltavien toivomia yhteistyömuotoja, ns. ideaali-tilannetta, emme siis kysyneet, millaista yhteistyö on tällä hetkellä. Kysyimme haastateltavilta millainen yhteistyö harjoittelijan op-
pilaitoksen kanssa (Diak) tukisi parhaiten ohjaustyötä. Lisäksi kysyimme millais-
ta yhteistyötä haastateltavat toivovat harjoittelijakoordinaattorin/ ohjaajien kans-
sa, millaista ohjaajien keskinäisen yhteistyön tulisi olla ja miten paikallisten yh-
teistyökumppaneiden kanssa tulisi olla yhteistyössä. Lopuksi kysyimme vielä
yhteistyöstä itse harjoittelijan kanssa; tulisiko harjoittelijan olla yhteydessä oh-
jaajiin ennen harjoittelun alkua? (Liite 1. ja Liite 2.)

Taulukko 3.

Ohjausta tukeva yhteistyö	
Diakonia- ammattikorkeakoulu	- Tiedonkulkua: odotukset julki -> opettajalla realistinen käsitys oppimismahdollisuuksista - Säännöllinen yhteydenpito ohjaavaan opettajaan (ennen, aikana ja jälkeen)
Harjoittelijakoordinaattori	- Jatkuva, avoin kommunikaatio - Yhteydenpito Diakiin: harjoittelijoiden haastattelu, ohjaavan opettajan tapaaminen, harjoittelun peruspuitteiden ja rakenteiden sopiminen ja niistä kentälle tiedottaminen - Ilman koordinaattorin ja ohjaajan yhteistyötä, harjoittelu ei olisi mahdollinen

Paikallinen yhteistyökumppani	- Molemminpuolinen vuorovaikutus: sekä harjoittelijat, että yhteistyökumppanit hyötyvät - Keskustelut ennen harjoittelun aloittamista: harjoittelun sisältö ja tavoitteet - Harjoiteltujakson päätyttyä: palautekeskustelu
Ohjaajat	- Säännölliset tapaamiset - Avoin, tarkka kommunikaatio - Etukäteissuunnittelu: harjoitteluohjelman laatiminen yhdessä -> kaikilla tietoisuus kokonaisuudesta - Harjoittelun tavoitteiden määrittely - Nimetty vastaava ohjaaja
Harjoittelija (ennen harjoittelun alkua)	- CV: koulutusala, opintojen vaihe, työkokemus, erityisosaaminen jne. - omat odotukset ja toiveet - harjoitteluun koulun puolelta liittyvät tehtävät ja tavoitteet

Ehkä tärkeintä ohjaajan kannalta on, että oppilaitos tietäisi minkälaiseen paikkaan harjoittelija on tulossa ja että oppilaitoksella olisi kuva siitä, ettei tavallaan niin kuin vaan heitetä et tossa on paperit, pyydä ohjaajaa täyttämään ne, vaan et olisi käsitykset siitä et mitkä ne realistiset oppimismahdollisuudet täällä on. (Vastaaaja 1).

Tärkeintä on kuitenkin, että harjoittelun ohjaajat saavat harjoittelun toteuttamiseen tarpeelliset infot hyvissä ajoin ennen harjoittelua. Mielestäni harjoittelija voisi lähettää ne ohjaajalleen heti kun saa tiedon hyväksymisestä harjoitteluun ja ohjaajansa yhteystiedot. Samalla hän voisi lähettää muutakin tietoa itsestään ihan ilman erityistä pyyntöä. Näin harjoittelun valmistelu alkaisi sujuvasti. (Vastaaaja 3.)

Lähetysseuran antama ohjaaja ja opiskelijan oppilaitoksen ohjaaja voisivat olla yhteydessä sähköpostitse ennen harjoittelua (suunnittelun merkeissä), sen aikana (palautetta) ja sen jälkeen (loppupalaute). Tätä varmaan tapahtuukin (Vastaaaja 3).

Kyllä mä toivon sellaista aktiivista yhteydenpitoa tänne suuntaan ja sit just näiden tavoitteiden miettimistä. Mä myöskin toivon että hän (harjoittelijakoordinaattori) olisi se joka kävisi niitä keskusteluja oppilaitoksen kanssa siis Helsingissä, koska täältä on hirmu vaikea taas tai vaikee mut aikaa vievämpi kommunikoida. Sellaset peruspuitteet ja rakenteet harjoittelusta pitäis sit sopia vastaavan koordinaattorin ja oppilaitoksen kanssa ja harjoittelijoiden tapaamiset etukäteen. (Vastaaaja 2.)

Ne jotka ohjaajina toimii tapaavat säännöllisesti ja kommunikoi keskenään ja laativat harjoitteluohjelmaa yhdessä ja kaikkien on syytä olla perillä mikä se kokonaisuus on. (Vastaaaja 1.)

[...] Siinä on sellanen vaara, kun on useita ohjaajia, et ne tavoitteet ja muut, ei välitykään kaikille. Ihmisillä on erilainen näkemys siitä miten harjoittelun tavoitteet täyttyvät ja silloin harjoittelun varsinaiset tavoitteet eivät ehkä toteudu. Jos on useita ohjaajia, niin jonkun pitää olla se vastuullinen siis vastaava ohjaaja tai työntekijä. (Vastaaaja 2.)

Aika perusasia jota täälläkin arvostetaan on jonkinlainen lyhyt CV ja jos sen pystyy tekemään enkuks niin se on vielä kivempi sen voi sit niissä harjoittelupaikoissa ni näyttää. Se voi olla ihan niinku tärkeä et se jotenkin luo sitä yhteyttä. Sitä mä pitäisin niinku tärkeänä. (Vastaaaja 2.)

Taulukosta 2 käy ilmi, että ohjaajina toimivat Suomen Lähetysseuran työntekijät toivoisivat tiiviimpää yhteistyötä harjoittelijan oppilaitoksen (Diak) kanssa. Vastaaajan 2. mukaan tätä yhteistyötä voisi ensisijaisesti hoitaa harjoittelijakoordinaattori: ohjaavan opettajan tapaaminen, harjoittelun pääpuitteiden ja tavoitteiden sopiminen. Tulosten mukaan olisi ensisijaisen tärkeää, että harjoittelijan ohjaavalla opettajalla olisi realistinen käsitys harjoittelun oppimismahdollisuuksista. Namibiassa tarvitaan tarkkaa etukäteistietoa oppilaitoksen odotuksista. Harjoittelukoordinaattorin valmistelutyön lisäksi ohjaajien olisi hyvä olla säännöllisesti yhteydessä harjoittelijan oppilaitokseen ohjaavaan opettajaan.

Kaikkien haastateltavien mielestä ohjaajien ja koordinaattorin yhteistyö on harjoittelun toteutumisen edellytys. Lisäksi on tärkeää, että ohjaajat ovat yhteydessä paikalliseen yhteistyökumppaniin, opiskelijan työharjoittelupaikkaan. Vastanneiden mielestä paikallisen harjoittelupaikan työntekijöiden kanssa tulee keskustella ennen harjoittelun aloittamista (suunnittelu), sekä sen jälkeen (palaute). Vastaaajat pitivät myös ohjaajien keskinäistä yhteistyötä tärkeänä. He painottivat vastauksissaan miten yhteydenpidon tulee olla säännöllistä ja tarkkaa väärinkäsitysten välttämiseksi. Suunnittelutyö pitää tehdä yhdessä ja kaikilla ohjaajilla pitää olla yhtenäinen käsitys harjoittelun kokonaisuudesta ja sen tavoitteista. Kun ohjaajia on useampia, on tärkeää nimetä vastaava ohjaaja.

Haastateltavat pitävät harjoittelijan ja ohjaajan välistä yhteydenpitoa tärkeänä ennen varsinaisen harjoittelun alkamista. Ohjaajan olisi hyvä tietää harjoittelijan

opinnoista, työkokemuksesta, toiveista ja osaamisesta ennakkoon, jotta harjoittelijalle voidaan löytää mahdollisimman mielekäs ja osaamista vastaava harjoittelupaikka ja työtehtävä. Helpoin tapa välittää kaikki tarvittava tieto on lähettää ohjaajalle CV, mielellään englanninkielisenä, jolloin paikallinen harjoittelupaikka voi myös hyödyntää tätä.

7.3 Ohjaustyön resurssit

Kartoitimme ohjaustyöhön käytettävissä olevia resursseja kysymällä haastateltavilta kokevatko he, että heillä (ohjaajilla) on riittävästi työkaluja ja aikaa onnistuneen ohjauksen toteuttamiseksi (Liite 1 ja Liite 2).

Taulukko 4

Ohjaustyön resurssit	
Työkalut + koulutus + omat harjoittelu- ja työkokemus + vertaistuki + kertynyt kokemus	Aika - mahdollista sovittaa työaikaan, mutta tekee tiukkaa - ei ole riittävästi aikaa, koska ei virallisesti kuulu työkuvaan + tulossa uusi työntekijä + Jaettu useampien ohjaajien kesken

Mä ajattelen, että mulla on onnistuneeseen ohjaukseen riittävät työkalut mutta käytännössä [...] mä oon toiminut harjoittelijoiden ohjaajana sen takia että meillä on työvoimapula ja meillä ei ole ollut ketään muuta henkilöä siihen tehtävään niin silloin suurin kysymys on se että mulla ei ole riittävästi aikaa siihen tehtävään. (Vastaaaja 2.)

Niin tavallaan kyllä siinä niin kuin aina joutuu miettii sitä, et onko tähän resursseja tähän hommaan, mut me ollaan niin kun ajateltu paitsi et se vie työaikaa niin se myös antaa ja siksi me ollaan haluttu harjoittelijoita ottaa. (Vastaaaja 1.)

Riippuu maasta. Niissä maissa on, joissa ohjaus on osa työnkuvaa. Toisaalta, ohjaaja voi tehdä vähän ylitöitä ja antaa kylliksi aikaa ohjaukselle, vaikka se ei olisikaan hänen työnkuvassaan kuin ylimääräisenä osana – väliin näin on ylimenoaikoina, jolloin ohjaus tulee tehtäväksi muun työn lisänä. Tosin esim. Namibiassa harjoittelijat ovat usein 6 viikkoa Windhoekissa ja 6 viikkoa muualla, joten ohjausaika ei ole kovin pitkä kenenkään lähetin kohdalla. (Vastaaaja 3.)

Haastateltavat ajattelivat, että heillä on onnistuneeseen ohjaukseen vaadittavat työkalut: koulutusta, kokemusta ja täydentävää vertaistukea. Haastateltava 1 oli sitä mieltä, että ohjaustyö on mahdollista sovittaa työaikaan, vaikka se tekeekin toisinaan tiukkaa. Haastateltava 2 kertoi, ettei hänellä ole aikaa harjoittelijoiden ohjaamiseen eikä työ kuulu hänen toimenkuvaansa, mutta että hän on hoitanut sitä työvoimapulan takia. Namibiaan on tulossa uusi työntekijä, jonka työajasta puolet on suunniteltu harjoittelijoiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden ohjaukseen. Tämä auttaa suuresti vallitsevaan resurssipulaan. Haastateltava 3 mukaan ohjaustyöhön käytettävissä oleva aika vaihtelee suuresti riippuen kohdemaasta. Huolimatta siitä, että Namibiassa ohjaajina toimivista Lähetysseuran työntekijöistä on ollut pulaa, harjoittelijoista aiheutuva työmäärä ei pitäisi olla yhdelle ohjaajalle ylivoimainen, sillä harjoitejakso on jaettu useampien ohjaajien kesken.

7.4 Ohjaustyön toimivat käytänteet ja kehittämisalueet

Kysyimme haastateltavilta heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan toimivista käytänteistä ja kehittämisalueista ohjaustyössä (Liite 1 ja Liite 2). Kun kävimme läpi saamiamme vastauksia ja analysoimme niitä, huomasimme toimivien käytänteiden ja kehittämisalueiden kysymyksien ja vastauksien muodostavan yhteenvedon koko haastattelulle. Vastatessaan kahteen viimeiseen kysymykseen haastateltavat tuovat esiin samoja tärkeitä pitämiään asioita, joita he ovat maininneet haastattelun aikaisemmissa kohdissa. Haastateltavien ajatukset ohjaustyön toimivista käytänteistä ja kehittämisalueista tiivistivät haastatteluaineiston ja vastasivat tutkimuskysymyksiimme: Mitä onnistunut harjoittelijan ohjaus edellyttää? Mitä ohjaustyössä on otettava huomioon ohjattavan suorittaessa samanaikaisesti esikoulutusharjoittelua, että opintoihin sisältyvää käytännönharjoittelua?

Taulukko 5

Toimivat käytänteet	Kehittämisaalueet
- nimetty vastuhenkilö - yhteistyö ohjaajien kesken - yhtenäinen perusta (mitä harjoittelu pitää sisällään) - harjoittelijoiden saapumisesta sovitaan yhteistyössä harjoittelijakoordinaattorin kanssa - avoin, rohkaiseva ilmapiiri: ohjaajan ja harjoittelijan välisen suhde perustuu luottamukselle	- tiivis yhteistyö oppilaitokseen (ohjaavaan opettajaan) - ohjaajan tiedettävä mahdollisesta oppilaitoksesta sekä tämän harjoittelulle asettamista ehdoista, tavoitteista ja oppimistehtävistä - etukäteisviestittely harjoittelijan kanssa: CV, harjoittelijalle vastaaminen tärkeää! - ohjaavan opettajan vierailu Namibiassa

No tietysti harjoittelijan ohjaajan on tärkeä tietää tää et onko kyseessä ns. tavallinen esikoulutusharjoittelija vai kaksoisroolissa, jos on kaksoisroolissa niin, mitkä on ne oppilaitoksen asettamat edellytykset sille harjoittelulle tai vaatimukset (Vastaaaja 1).

Kannattaa vastata paluupostissa harjoittelijalle, että sai (kysymys/esittely) viestin, vaikkei heti ehtisi vastata enempää. Näin harjoittelija kokee, että yhteys on syntynyt ja maltaa odottaa jatkoa. (Vastaaaja 3.)

[...] harjoittelijan kanssa oltais niin kuin ihminen ihmisille, niin kuin se perusasenne. Mun mielestä se on niin kuin hirveen tärkeä juttu et se suhde muodostuu luottamukselle (Vastaaaja1).

Se mikä on itsestäänselvyys etukäteistyö kommunikaatio ja viestintä harjoittelijoiden kanssa ja tää CV juttu on aika oleellinen. Sitte jollakin tavalla nää harjoitteluun liittyvät tehtävät ja oppimistavoitteet saatas tietää riittävän aikaa etukäteen ne on aika vaativia aika laajoja ja ne pitäis olla riittävän paljon etukäteen tiedossa. Ja yhteydenpito oppilaitoksen opettajaan, joka olis hyvä käytäntö mikä ei oo ollut mikään vakio. Sit mä pitäisin tärkeänä, että se oppilaitoksen ohjaava opettaja olis käynyt täällä, Namibiassa, että se vois jollakin tavalla hahmottaa sitä, että mikä tää paikka on, mihin hänen ohjattaviaan tulee. Se auttaa varmaan myöskin hahmottamaan mitkä on niin kun oleelliset pointit ja miten tänne pitää varustautua ja mitä pitää huomioida. (Vastaaaja 2.)

Mitä aikaisemmin on yhteydessä harjoittelijaan (ja hänen oppilaitoksensa ohjaajaan, jos harjoittelu on osa opiskelua), niin sitä helpompi on suunnitella harjoittelu. (Vastaaaja 3.)

Niin kuin aikaisemmissa luvuissa, taulukosta 5 käy ilmi; että yhteistyö eri toimijoiden kesken on välttämätöntä harjoittelunohjauksen onnistumisen kannalta. Käytäntönä on, että harjoittelijakoordinaattori sopii harjoittelun järjestelyistä yhteistyössä ohjaajien kanssa. Tämä ei kuitenkaan näytä riittävän: myös harjoittelijan ja tämän ohjaavaan opettajan olisi syytä olla yhteydessä ohjaajaan ennen harjoittelun varsinaista alkamisajankohtaa. Yhteydenpito ei saa olla yksipuolista: työkiireistään huolimatta ohjaajan on löydettävä aika vastata harjoittelijan yhteydenottoon. Ohjaajan tulee lisäksi olla yhteydessä paikalliseen harjoittelupaikkaan. Tämän yhteydenpidon pohjalta harjoittelijalle rakennetaan harjoittelu, joka vastaa mahdollisimman hyvin oppilaitoksen harjoittelulle asettamiin tavoitteisiin ja ehtoihin, harjoittelijan omiin toiveisiin ja osaamiseen, Suomen Lähetysseuran päämääriin sekä paikallisen yhteistyökumppanin odotuksiin.

8 POHDINTA

8.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyön lähtökohtana oli selvittää harjoittelijoiden ohjaustyötä Suomen Lähetysseuran työkentällä Namibiassa. Työssä painottuu kaksoisroolissa olevien harjoittelijoiden ohjaus. Työalueella olevat harjoittelijat suorittavat lähetystyön esikoulutusharjoittelua ja opintoihinsa sisältyvää työharjoittelua samanaikaisesti ja tämä tulee huomioida ohjauksessa. Tutkimuksen tehtäväksi muodostui harjoittelijoiden ohjaajina toimivien työntekijöiden ja harjoittelijakoordinaattorin ajatusten ja kokemusten kartoittaminen onnistuneen ohjaustyön edellytyksistä. Tutkimustulokset ovat sellaisia, joita voidaan hyödyntää ohjaustyön kehittämisessä huolimatta siitä, onko työalueella oleva harjoittelija kaksoisroolissa vai ei. Tutkimuksen tulosten pohjalta tuotimme Esikoulutusharjoittelijan ohjaajan käsikirjan kentällä tehtävän ohjaustyön tueksi. Käsikirjaa voidaan hyödyntää myös uuden työntekijän perehdyttämisessä. (Liite 3)

Yhtenä tutkimuksemme tärkeimmistä tehtävistä oli selvittää, millainen eri toimijoiden välinen yhteistyö palvelee ohjaustyötä. Tutkimustulosten mukaan, harjoittelun sisältöä suunniteltaessa ohjaajan tulee tietää harjoittelijan opinnoista, työkokemuksesta, ominaisuuksista ja odotuksista. Ohjaajan tulee myös olla etukäteen tietoinen oppilaitoksen harjoittelulle asettamista tavoitteista ja toiveista. Näistä tiedottaminen on ensisijaisesti harjoittelijan vastuulla. Ohjaajan vastuulla on yhteydenpito paikalliseen harjoittelupaikkaan. Etukäteiskommunikaation jälkeen eri tahojen välisen yhteydenpidon tulisi luonnollisesti jatkua läpi harjoittelun sisältäen palaute – ja arviointikeskustelut.

Opinnäytetyömme mukaan harjoittelijan ja tämän ohjaavan opettajan on tärkeää olla yhteydessä ohjaajaan (Namibiaan) sekä harjoittelijakoordinaattoriin ennen harjoittelun alkua. Harjoittelijan yhteydenpito koordinaattoriin toteutuu valinta-haastattelun kautta. Tutkimustulosten mukaan koordinaattorin ja ohjaavan opet-

tajan olisi lisäksi syytä olla yhteydessä keskenään ja käydä läpi harjoittelun pääperiaatteet ja oppimismahdollisuudet. Tulosten mukaan olisi myös toivottavaa, että harjoittelijan ohjaava opettaja olisi käynyt Namibiassa, jolloin tämän olisi helpompi ymmärtää niitä olosuhteita, jossa harjoittelu toteutuu.

Käytännössä harjoittelijakoordinaattorin voi olla haastavaa informoida ohjaavaa opettajaa harjoittelun sisällöstä. Koordinaattorin vastuualueeseen kuuluu lukuisia kohdemaita, joiden sisällä on lukuisia eri harjoittelualueita ja harjoittelijaohjaajia. Jokainen harjoittelu rakennetaan omaksi ainutkertaiseksi kokonaisuudeksi huomioiden harjoittelijan koulutustausta ja vallitsevat olosuhteet ja puitteet. Kahta samanlaista harjoittelua ei ole olemassa. (Haavisto 2010.) Yleisen harjoittelukaavan puuttuessa vain kyseisen harjoittelun suunnitelleella ohjaajalla on ajantasainen tieto kohdemaansa oppimismahdollisuuksista ja mahdollista rajoituksista. Sama pätee ohjaavaan opettajaan: vaikka opettajalla olisi mahdollisuus käydä ohjattavan harjoittelumaassa, kohdemaan olosuhteet ja harjoitteluympäristö (paikallinen harjoittelupaikka) ovat jatkuvassa muutoksessa.

Opinnäytetyön avulla voidaan hahmotella onnistuneen harjoittelunohjauksen edellytyksiä Suomen Lähetysseuran työalueella Namibiassa. Koska vastaavaa laista tutkimusta ei ole tehty aikaisemmin, tulokset antavat uutta ja mielenkiintoista tietoa esikoulutusharjoittelun ohjaukseen vaikuttavista asioista. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää ohjaustyön kehittämistyössä. Eri tahojen välisestä yhteydenpidosta (ohjaajan, harjoittelijakoordinaattorin, harjoittelijan, tämän ohjaavan opettajan ja paikallisen yhteistyökumppanin) pitäisi tulla virallinen käytäntö. Kaikkien osapuolten tulisi tietää, mitkä asiat selvitetään ennakkoon ja miten yhteydenpito jatkuu läpi harjoittelun.

Johtopäätöksiä tehtäessä on hyvä muistaa, että onnistuneen ohjauksen edellytysten kartoittaminen vain Lähetysseuran työntekijöiden näkökulmasta antaa aiheeseen yksipuolisen näkökulman. Myös harjoittelijalla on käsitys saamastaan ohjauksesta. Esikoulutuksesta aikaisemmin tehdyt tutkimukset perustuvat koulutuksen ja harjoittelun suorittaneiden näkemyksiin, mutta niissä ei ole kartoitettu heidän käsityksiään saamastaan ohjauksesta. Neuvosen ja Rämön (2006, 57.) opinnäytetyössä käy ilmi, että harjoittelijoiden kokemukset harjoitte-

lusta ovat varsin myönteisiä. Tuloksien mukaan työalueharjoittelua koskevat ajatukset ja mielipiteet ovat pelkästään positiivisia. Konkreettisella kokemuksella lähetyskentällä tehtävästä työstä on erittäin positiivinen vaikutus kurssin käyneisiin (Jussi-Pekka 2000, 79).

Voisi ajatella, että onnistunut harjoittelukokemus vaatii myös onnistuneen harjoittelunohjauksen. Opinnäytetyömme mukaan ohjaustyö tarvitsee tuekseen pysyviä käytäntöjä. Aikaisemmat tutkielmat esikoulutusharjoittelusta harjoittelijan näkökulmasta ilmentävät kuitenkin, että nuoret aikuiset ovat kokeneet lähestymisen alueharjoittelun varsin onnistuneeksi. (Jussi-Pekka 2000, 80). Tämän pohjalta voidaan päätellä, että harjoittelija on myös kokenut saamansa ohjauksen vähintäänkin riittävänä.

Esikoulutusharjoittelun ohjauksen osalta on vielä paljon jäsentämätöntä aineistoa ja tutkimusmahdollisuuksia. Ohjaajien ja koordinaattorin subjektiivisilla näkemyksillä päästään vasta alkuun opinnäytetyön kohteena olleen onnistuneen harjoittelunohjauksen edellytysten tutkimisesta. Harjoittelijoiden kokemusten kartoittaminen saamastaan ohjauksesta laajentaisi ja syventäisi näkökulmaa. Mikä ohjauksessa toimi, mihin olisi kaivannut muutosta? Vastasiko harjoittelun sisältö omia toiveita ja koulun edellytyksiä? Lisäksi näkökulmaa voisi laajentaa haastatteleamalla Suomen Lähetysseuran työkentällä suoritettavista harjoitteluista vastaavia opettajia. Mikä on heidän näkemyksensä ohjaustyöstä? Toivovatko opettajat (Suomen Lähetysseuran työntekijöiden lailla) jäsenyntyneempää ja tarkempaa yhteydenpitoa ohjaajien kanssa? Ovatko harjoittelijoita ohjaavat opettajat tietoisia Lähetysseuran harjoittelulle asettamista tavoitteista ja harjoittelun oppimismahdollisuuksista? Ovatko nämä tavoitteet opettajien mielestä yhteen sovitettavissa Diakin harjoittelulle asettaminen tavoitteiden ja ehtojen kanssa?

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuudessa ei ole olemassa yhtä yleisesti hyväksyttyjä arviointikriteerejä kuin määrällisessä tutkimuksessa. Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu alkaa tutkimustehtävän tarkastelusta ja siitä antaako tutki-

musaineisto vastauksen tutkimuskysymyksiin tai voidaanko tutkimustehtävä ratkaista halutun aineiston avulla. (Krause & Kiikala 1997, 130.) Pyrimme mahdollisimman yksiselitteisiin ja selkeisiin tutkimuskysymyksiin. Aineistosta löytyi vastauksia kysymyksiimme.

Niemisen (1998, 215–216) mukaan laadullisen tutkimuksen arviointi kohdistuu tutkimusaineiston keräämiseen, aineiston analysointiin ja tutkimuksen raportointiin. Tutkimuksessa tehty tulkinta on aina tutkijan oma persoonallinen näkemys, johon vaikuttavat hänen tunteensa ja intuitionsa. Yleinen ohje kvalitatiivisen tutkimuksen tekijöille, että aineisto tulee kerätä sieltä missä tutkimuksen kohteena oleva ilmiö esiintyy. Tutkimusraportissa tulee kuvata ne periaatteet joiden mukaan tutkittavat on valittu. Olemme pyrkineet kuvaamaan opinnäytetyötämme mahdollisimman tarkasti ja perustelemaan tekemämme valinnat. Harjoittelun ohjausta tutkittiin tavoitteiden mukaisesti, siinä kontekstissa, missä ohjaustyö tapahtuu.

Raportissa tulee ilmetä ne haastatteluteemat, jotka on esitetty tutkittaville. Suppeat tai kapea-alaiset kysymykset vähentävät tutkimuksen luotettavuutta, koska ne voivat vaikuttaa tutkittavan oman näkemyksen esiintuloon. Tutkijan luotettavuutta lisää myös se, että tutkija arvioi omaa asemaansa yhteisössä. Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysi etenee konkreettisista havainnoista käsitteelliselle tasolle. Tutkijan tulee vakuuttaa lukija tekemiensä valintojen oikeutuksesta, muodostettujen käsitteiden perusteluista ja tutkimuksen kulun luotettavuudesta. (Nieminen 1998, 217–220.) Opinnäytetyömme teemahaastattelun teemat on pyritty muodostamaan riittävän laajoiksi, mutta kuitenkin aiheeseen oleellisesti liittyviksi. Tutkittavat olivat avoimia ja halukkaita osallistumaan tutkimukseen.

Aihe on meille omakohtainen, sillä olemme suorittaneet harjoittelun Suomen Lähetysseuran työkentällä Namibiassa ja tiesimme haastateltavat entuudestaan. Tiedostimme ennen tutkimuksen aloittamista omakohtaisuudessa piilevän vaaran. Tutkijan ennakkokäsitykset saattavat ohjata havainnointia niin, että hän ei kiinnitä huomiota uusiin ja odottamattomiin asioihin. Tutkija ei saa tehdä aineistosta sellaisia johtopäätöksiä, joihin aineisto ei anna edellytyksiä. (Nieminen

1998, 218–219.) Tutkijat ovat tutkimusasetelman luoja ja tulkitusajajia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140). Opinnäytetyön aiheen omakohtaisuudesta huolimatta, pyrimme säilyttämään objektiivisuuden koko tutkimusprosessin ajan ja tekemään vaan sellaisia johtopäätöksiä, jotka ovat perusteltavissa aineistolla.

Omakehtaisuuteen liittyy riskinsä, mutta sen merkitystä opinnäytetyön synnyn kannalta ei voi väheksyä. Oma harjoittelukokemus on ollut työmme innoittaja ja mahdollistaja. Ilman omakohtaista kokemusta emme olisi ”löytäneet” aihetta ja vaikka olisimmekin, emme olisi pystyneet haastattelemaan henkilökohtaisesti Namibiassa asuvia ohjaajia. Lisäksi oma kokemus ohjauksesta lisää ymmärrystä siitä kontekstista, josta käsin haastattelevat vastaavat. Kotimaassa suoritetuihin harjoitteluihin peilaten tiedämme kokemuksesta miten erilaista ohjaajan työ on vieraalla maalla.

Opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttaa aineiston analyysin valinta ja toteutus. On arvioitava valitun metodin tarkoituksenmukaisuutta ja sitä, hallitseeko tutkija valitsemansa metodin. Tutkimusraportissa on selvitettävä riittävän yksityiskohtaisesti analyysin toteutus, analyysin argumentaatio ja analyysin on vastattava alkuperäisen aineiston sisältöä. (Krause & Kiikkala 1997, 131–132.) Aineiston analyysin valitsimme sen soveltuvuuden mukaan ja siksi, että sitä suositeltiin aloitteleville tutkijoille.

Opinnäytetyön kulkuun ja toteutukseen on vaikuttanut myös oma vähäinen kokemus tutkimuksen teosta. Työn eri vaiheita ja niihin liittyvää työmäärää on ollut vaikea ennakoida. Onneksi varasimme riittävästi aikaa opinnäytetyön tekoon. Näin olemme pystyneet perehtymään metodikirjallisuuteen ja ilmiöön liittyvään teoretietoon sekä työskentelemään huolellisesti tutkimuksen kaikissa vaiheissa.

8.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut liittyvät läheisesti toisiinsa. Jotta nämä toteutuisivat, tulee tutkijan noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä.

Tämä tarkoittaa tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattamista, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä ja tulosten esittämisessä. Lisäksi tutkijan tulee huomioida muiden tutkijoiden työ ja saavutukset asianmukaisesti ja esittää omat tuloksensa oikeassa valossa. Tutkijan tulee kunnioittaa tieteen avoimuuden ja kontrolloitavuuden periaatetta. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 131–133.) Koska tutkimuskirjallisuutta Suomen Lähetysseuran ja Diakin ulkomailla tapahtuvasta ohjaustyöstä oli rajallisesti tarjolla, ei kirjallisuusvalintoja tarvinnut juurikaan tehdä. Pyrimme hankkimaan kaiken mahdollisen edellä mainittuun aiheeseen liittyvän kirjallisuuden. Tutkimukseen liittyvää muuta kirjallisuutta oli saatavilla runsaammin. Lähdekirjallisuudesta yritimme valita sellaisia asioita, jotka perustellusti kuuluvat tutkimukseen.

Yleisesti voidaan todeta, että ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan (Tuomi & Sarajärvi 2003, 128). Eettisiin peruskysymyksiin kuuluu se, mitä hyötyä tai haittaa tutkittaville tutkimuksesta on, miten heidän yksityisyytensä ja tutkimuksen luottamuksellisuus taataan ja miten ollaan johtamatta tutkittavia harhaan. Tietojen käsittelyssä kaksi keskeisintä käsitettä ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti. (Eskola & Suoranta 1998, 56.)

Opinnäytetyömme tarkasti rajattu aihe vaikutti tutkittavien määrään. Suomen lähetysseuran harjoittelijoita ohjaavia työntekijöitä on Namibiassa neljä. Yksi työntekijä vastaa kaikkien tyräalueiden harjoittelijoiden koordinoinnista. Saimme haastateltavilta luvan heidän identiteettinsä paljastamiseen tutkimuksessamme. Haastateltavat olivat vapaaehtoisia vastaajia ja he olivat hyvin selvillä siitä, mihin ja miksi he vastaavat kysymyksiin. Heidän mielestään tutkimusaiheemme nousi kentän todellisesta tarpeesta ja he toivoivat saada osallistua tutkimukseen ja tätä kehittää omaa työtään. Tiedot ovat henkilökohtaisia näkemyksiä ja kokemuksia, joskaan eivät kovin arkaluonteisia. Tietoja on käsitelty luottamuksellisesti eikä niitä ole käytetty muuhun tarkoitukseen kuin tähän opinnäytetyöhön. Tutkimuksen tarkoituksena on ohjaustyön tukeminen ja kehittäminen ja ohjauskokemusten kartoittaminen. Näissä yksilöiden näkökulmat ovat erittäin tarpeellisia. Luvan saannista huolimatta emme mainitse vastaajien nimiä ja pyrimme siihen, ettei ohjaajia pysty tunnistamaan opinnäytetyössä. Tämä on myös otettu huomioon tulosten raportoinnissa.

9 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS

Aloitimme opinnäytetyöprosessin omilla tahoillamme syksyllä 2008. Tuolloin molempien oli valittava opinnäytetyöhönsä aihe ja ilmoitauduttava seminaari-ryhmään. Aiheen valintaa tehtäessä tuli huomioida sekä sosionomin (AMK) tutkinto, että kirkollinen suuntautuminen. Päädyimme samaan monikulttuurisuus ohjausryhmään omien aiheidemme kanssa. Johanna löysi opinnäytetöiden aihevälityksestä Suomen Lähetysseuran tarjoaman aiheen, joka käsitteli Lähetysseuran esikoulutuskurssin käyneiden nuorten aikuisten sitoutuneisuutta lähetystyöhön. Kun Charlotten alkuvaiheessa ollut opinnäytetyöprosessi ei lähtenyt alkuun toivotulla tavalla, Johanna kertoi tälle omasta aiheestaan ja ehdotti opinnäytteen tekemistä yhdessä.

Tästä alkoivat suunnittelut opinnäytetyön aiheen ympärille ja ensimmäiset neuvottelut Suomen Lähetysseuran kanssa. Johanna suoritti esikoulutuskurssin Helsingissä 2008 ja Charlotte Turussa 2009. Vaikka jo opintojen alkaessa molempien suunnitelmissa oli lähteä ulkomaanharjoitteluun, ei yhteisestä harjoittelusta Suomen Lähetysseuran kentälle ollut tuolloin vielä tietoa. Esikoulutuskurssi ja opinnäyteaiheeseen perehtyminen synnyttivät yhteisen suunnitelman esikoulutusharjoittelusta Namibian lähetyskentällä. Harjoitteluun liittyvät matkavalmistelut ja muut koulukiireet saivat opinnäytetyön painumaan vielä tässä vaiheessa taka-alalle. Huolimatta siitä, että aihe oli omakohtainen ja mielenkiintoinen, koimme vaikeuksia päästä alkuun. Perehdyttyämme aiheesta jo olemassa olevaan tutkimustietoon, eteemme tuli useita suhteellisen tuoreita opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia. Koimme haasteellisena löytää oman, uuden näkökulman opinnäytetyöhön. Mitä uutta tietoa voisimme synnyttää esikoulutuksesta?

Esikoulutusharjoittelun aikana päädyimme vaihtamaan aihetta, kun eteemme nousi tärkeältä ja ajankohtaiselta vaikuttava teema, jota ei oltu aikaisemmin tutkittu: harjoittelijan ohjaus Suomen Lähetysseuran työalueella. Halusimme selvittää onnistuneen ohjauksen edellytyksiä Lähetysseuran työntekijän näkökulmasta, sillä aikaisemmat tutkimukset käsittelivät esikoulutuksen kokonaisuutta siihen osallistuneen nuoren aikuisen perspektiivistä. Uusi aihe nousi kentän tar-

peesta: ohjaajina toimivien työntekijöiden vapaamuotoisesta kerronnasta ohjauksen annista ja sen haasteista.

Aihe sai meidät aktivoitumaan ja heti ensimmäisen harjoittelukuukauden aikana laadimme uuden tutkimussuunnitelman ja muotoilimme tutkimuskysymykset. Saimme tutkimusongelman hahmottamiseen jonkun verran tukea sähköpostin välityksellä ohjaavalta opettajaltamme. Lisäksi saimme tukea ja neuvoja metodin valintaan ja tutkimuksen toteutukseen meitä ohjanneelta Lähetysseuran työntekijältä (hän ei ollut kumpikaan haastateltavista). Aiheen vaihtaminen lennossa oli mahdollista, sillä työyhteisötaho säilyi, eikä aihealue täysin muuttunut: molemmat aiheet koskevat lähetystyön esikoulutuksen kokonaisuutta. Näin ollen aikaisempiin tutkimuksiin ja teoriaan tutustuminen hyödytti myös nykyistä tutkimustamme ja meidän oli mahdollista edetä uuden aiheen kanssa ripeästi. Myös harjoittelun kesto asetti aikataulun haastattelujen tekemiselle, sillä ohjaajat asuvat Namibiassa ja halusimme toteuttaa haastattelut henkilökohtaisesti. Laadimme haastattelurungon, teimme haastattelut ja litteroimme ne harjoittelumme aikana keväällä 2010.

Harjoittelijakoordinaattori oli mukana opinnäytetyöprosessissamme alusta alkaen. Saimme häneltä neuvoja ja arvokasta palautetta työn edetessä. Hän ei alun perin kuulunut haastateltavien joukkoon mutta työn edetessä, tuloksia ja johtopäätöksiä auki kirjatessamme huomasimme, että hänen näkökulmansa toisi arvokkaan lisän työhön ja syventäisi näkökulmaa. Opinnäytettä ohjanneen opettajan palautteen pohjalta, päätimme haastatella virallisesti myös harjoittelijakoordinaattoria. Haastattelu toteutui marraskuussa 2010 sähköpostitse strukturoituna teemahaastatteluna.

Tuloksien analysoinnin ja työn teoriaosuuden saatoimme loppuun syksyllä 2010. Opinnäytetyöprosessin teki erityisen haasteelliseksi välimatka: asumme eri kaupungeissa, Johanna Helsingissä ja Charlotte Turussa. Näin ollen työnjako, neuvottelut ja pohdinnat oli kaikki hoidettava etätöinä sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Toisinaan meillä oli useampia viimeisiä versioita opinnäyttestä, kun molemmat olivat päivittäneet työtä tahoillaan. Yhteisen tutkimuksen kirjoittaminen erillään, onnistui kuitenkin mielestämme yllättävän kivuttomasti ja

lopputulos on yksi yhtenäinen kokonaisuus, johon voimme olla molemmat tyytyväisiä.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessimme on ollut antoisa, opettavainen ja sitoutuneisuutta vaativa projekti. Antoisaa on ollut erityisesti se, että olemme voineet kokea aiheemme merkitykselliseksi. Harjoittelunohjausta Suomen Lähetysseuran työalueella ei ole tutkittu aikaisemmin, vaikka pelkästään Namibiassa käy vuosittain lukuisia harjoittelijoita, joista moni suorittaa ns. kaksoisharjoittelua. Kun tutustuimme tutkimuksen teoria- ja taustatietoon kävi ilmi, että Suomen Lähetysseuran työntekijöiden tekemää ohjaustyötä tukevaa kirjallista tietoa on olemassa hyvin niukasti. Kirjallisen ohjeistuksen puutteen vuoksi aikaansaimme, varsinaisen tutkimuksemme ohella, Esikoulutusharjoittelijan ohjaajan käsikirjan. (Liite 3) Tästä ohjaajan tukimateriaalista käyvät ilmi harjoittelun pääpuitteet ja keskeisimmät huomioitavat asiat. Toivomme, että käsikirjaa voidaan käyttää työvälineenä myös uuden ohjaajan perehdytyksessä ohjaustyöhön. Tarkoitus on, että ohjaajina toimivat voivat täydentää käsikirjaa oman kokemuksensa ja tietotaitonsa pohjalta.

Omaehtaisuus lisäsi aiheen mielekkyyttä myös henkilökohtaisella tasolla: onnistunut harjoittelu edellyttää ohjausta, mutta mitä onnistunut ohjaus edellyttää ja keneltä? Omaehtaisuus voi hämärtää opinnäytetyön tekijöiden objektiivisuutta, mutta me näemme sen tämän työn voimavarana: ymmärrämme tilanteen ja kontekstin josta käsin haastateltavat vastaavat, mutta emme itse ole toimineet ohjaajina, vaan ohjattavina. Ammatillisesti opinnäytetyö on haastanut pohtimaan ohjaustyölle asetettuja vaatimuksia ja olettamuksia. Metodien tunteamisen ja teorian tiedon sijaan on tärkeää antaa tilaa harjoittelijan kokemuksille ja pohdinnoille ja olla läsnä. Niin kuin toinen haastateltavistamme sanoi: ”tärkeintä on olla ihminen ihmiselle”. Jotta tämä myötäeläminen ja toisen ihmisen ymmärtäminen ja tukeminen voisivat toteutua parhaalla mahdollisella tavalla, ohjaajan tulee tietää tämän toisen ihmisen odotuksista ja ”ehdoista”, aivan niin kuin harjoittelijan tulee saada tietää harjoittelunsa sisällöstä.

Opinnäytetyöstä on varmasti hyötyä tulevassa ammatissamme sosionomeina tai kirkon työntekijöinä. Olemme oppineet valtavasti pitkäjänteisestä työskentelestä ja tutkimuksen tekemisen periaatteista. Ennakkokäsitykset ovat vaihtuneet kokemusperäiseksi tiedoksi: tutkimuksen tekeminen vaatii sitoutuneisuutta ja työtä, mutta se ei ole mahdoton urakka. Lisäksi olemme oppineet tärkeitä asioita ohjauksen eri ulottuvuuksista. Ammattikorkeakoulun työelämälähtöisyyden vuoksi on todennäköistä, että tulemme itsekin tulevaisuudessa ohjaamaan harjoittelijoita omalla työpaikallamme. Sijaitisi työ Suomessa tai ulkomailla on tärkeää, että meiltä ohjaajina, harjoittelijalta ja tämän oppilaitokselta löytyy resursseja ja motivaatiota riittäviin etukäteisvalmisteluihin ja toimivaan tiedonkulkuun. Ilman näitä elementtejä onnistunut harjoittelunohjaus tuskin on mahdollista.

Suomen Lähetysseura ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteistyö on jatkunut vuosia. Tämän opinnäytteen pohjalta olemme nostaneet esiin yhteistyön mahdollisuuksia ja haasteita. Pidämme erittäin tärkeänä sitä, että yhteistyö jatkuu edelleen ja vahvistuu. Suomen Lähetysseura, kuten muutkin lähetysjärjestöt tulevat kamppailemaan tulevina vuosina lähetystyöntekijöiden rekrytoinnissa. Omakohtainen kokemus lähetystyön arjesta tukee sosiaali-, terveys- ja kirkonalan opiskelijoiden sitoutuneisuutta kirkon lähetystyöhön. Vaikka ns. kaksoisrooli asettaa joitakin haasteita alueharjoittelussa, on sen anti ja pitkäaikaisvaikutus kuitenkin niin arvokasta, että oppilaitosten ja Suomen Lähetysseuran kannattaa kehittää yhteistyötään ja keskittyä haasteiden sijaan yhteistyön mahdollisuuksiin.

LÄHTEET

- Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino
- Harjula, Raimo 1986. Lähetystyössä palvellaan koko ihmistä. Teoksessa Seurakunta lähettää s. 60-100. Helsinki: SKSK-Kustannus OY
- Haavisto, Leena 2010. Suomen Lähetysseuran harjoittelijakoordinaattori. Henkilökohtainen tiedoksianto 2.11.2010.
- Helsingin yliopisto 2003. Harjoittelu kotimaassa ja ulkomailla. Harjoitteluopas opiskelijoille. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hovila-Helminen, Liisa (toim.) 2008. Uskoa teoiksi 150 vuotta: Suomen Lähetysseura 1859–2009. http://www.mission.fi/suomen_lahetykseura/ Tuloste tekijän hallussa.
- Jussi-Pekka, Mari 2000. Ajatuksissa lähetystyö. Kyselytutkimus Suomen Lähetysseuran esikoulutuksen koetusta vaikuttavuudesta. Kirkkososiologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan kirjasto.
- Kaartinen-Koutaniemi, Minna 2001. Korkekouluopiskelijoiden harjoittelun kehittäminen: Helsingin yliopisto, DIAK:n ja Lahden amk:n benchmarking-projekti.
- Keski-Luopa, Leila 2001. Työnohjaus vai superviisaus. Työnohjausprosessin filosofistinen ja kehityspsykologisten perusteiden tarkastelua. Oulu: Metanoia instituutti.
- Konttinen, Esa 2010. Diakonia-ammattikorkeakoulun lehtori. Henkilökohtainen tiedoksianto 12.11.2010.
- Krause, Kaisa & Kiikkala, Irma 1997. Hoitotieteellisen tutkimuksen peruskysymyksiä. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Meretmaa, Anne 2002. Supervisor's handbook.. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

- Mutanen, Jaana 2009. Kansainvälinen harjoittelu korkeakouluissa. Helsinki: Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO. Saatavilla <http://www.cimo.fi/dman/Document.phx/~public/Julkaisut+ja+tilastot/Raportit+ja+selvitykset/kv-harjoittelu-korkeakouluissa.pdf>
- Neuvonen, Kirsi & Rämö, Eve 2006. Lähettäjäksi vai lähtijäksi -Suomen Lähetysseuran esikoulutusharjoittelun vaikutus omaan lähetystyösuhteeseen. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diakoninen sosiaali-, terveys-, ja kasvatustieteiden koulutusohjelma, Helsingin toimipaikka.
- Nieminen, Heli 1998. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Marita Paunonen & Katri Vehviläinen–Julkunen (toim.) Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Helsinki: WSOY. 26-28.
- Nummenmaa, Anna Raija 2003. Harjoittelunohjauskeskustelu – metodisia huomioita. Teoksessa Raimo Silkelä (toim.) Tutkimuksia opetusharjoittelun ohjauksesta. Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa tuotettuja verkkokirjoja. <http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/ohjaus/>
- Ojanen, Sinikka 2001. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian kehittelyä. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia.
- Peavy, R. Vance 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Helsinki: Psykologinen Kustannus.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennus. Helsinki: Kirjapaja.
- Rankinen, Tiina 2000. ”Menkää siis ja tehkää”.. – ajatuksia Suomen Lähetysseuran esikoulutuksesta 1998–1999. Opinnäytetyö. Raudaskylän kristillinen opisto. Kirkon nuorisotyön koulutusohjelma.
- Rautio, Kati 1994. Suomen Lähetysseuran esikoulutuskurssilaisten osallistumismotiivit, -tavoitteet ja arviointi kurssin tarjonnasta. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Joensuun Yliopisto.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2010. Lähetystyö. <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/2BBCF1BAB2917F46C2256FEA003E4B45?OpenDocument&lang=FI>
- Suomen Lähetysseura 2008. Harjoittelijan ohjaajan ohje. Ohjeet esikoulutusharjoittelijan ohjaajalle. Suomen Lähetysseura.

- Suomen Lähetyssseuran vuosiraportti 2009. 151. toimintavuosi. Lahti: Esa Print Oy
- Suomi, Arto 1999. Teoksessa Hakonen Simo. (toim.) Sinä poljet - minä ohjaan. Sosiaalialan käytännön ohjauksen teoreettisia perusteita. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 2. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala.
- Suomi-Namibia seura 2010. Namibia-tietoutta. Viitattu 15.9.2010.
<http://www.suominamibiaseura.fi/tieto.html>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tynkkynen, Kaarina 2004. Kuule kutsu! : vuosina 1999-2003 Suomen Lähetysseuran esikoulutuksen suorittaneiden kokemuksia selvittelyä tutkimus kirkon työntekijöille tai kirkon työntekijöiksi opiskeleville. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diakoninen sosiaali-, terveys-, ja kasvatustieteiden koulutusohjelma, Helsingin toimipaikka.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Opiskelu. Viitattu 28.9.2010.
<http://vopa.diak.fi/kansainvalisyys>. Tuloste tekijän hallussa.
- Suomen Lähetyssseura 2010a. Lähetysseura. Viitattu 11.10.2010.
- Suomen Lähetyssseura 2010b. Osallistu. Viitattu 11.10.2010.
<http://www.mission.fi/osallistu/koulutus/esikoulutus/> Tuloste tekijän hallussa.
- Suomen Lähetyssseura 2010c. Maailmalla. Viitattu 11.10.2010.
http://www.mission.fi/tyo_maailmalla/alueet/namibia/ Tuloste tekijän hallussa.

LIITTEET

1 PUOLISTRUKTUROITU TEEMAHAASTATTELU

(Ohjaajina toimiville)

TAUSTATIEDOT

1. Miten pitkään olet toiminut SLS:n lähettinä?
2. Montako esikoulutusharjoittelijaa olet ohjannut?
3. Montako harjoittelijaa työalueellanne on vuodessa?
4. Missä tehtävissä toimit työalueella?

DIAKIN HARJOITTELULLE ASETTAMAT REUNAEHDOT

5. Kaipaako lisätietoa harjoittelijan oppilaitoksen harjoittelulle asettamista tavoitteista ja opintokokonaisuuksien sisällöistä?
6. Onko oppilaitoksen antamista kirjallisista ohjeistuksista löytynyt riittävästi tietoa suhteessa koulun toiveisiin ja tavoitteisiin?
7. Ovatko oppilaitoksen asettamat tavoitteet mielestäsi helposti yhteen sovitettavissa Esikoulutuskurssin alueharjoittelun tavoitteiden kanssa?

HARJOITTELUN OHJAUSTA TUKEVA YHTEISTYÖ

8. Minkälaista tietoa tulevasta harjoittelijasta ja hänen mahdollisista opinnoistaan kaipaisit etukäteen?
9. Minkälaista yhteistyötä toivoisit harjoittelijan oppilaitoksen kanssa?
10. Minkälaista yhteistyötä toivoisit esikoulutusharjoittelijoiden koordinaattorin kanssa?
11. Minkälaista yhteistyötä toivoisit paikallisten yhteistyökumppanien kanssa? (liittyen esikoulutusharjoittelijoiden ohjaukseen)
12. Minkälainen yhteistyö ohjaajien kesken tukisi parhaiten ohjaustyötä?

OHJAUSTYÖN RESURSSIT

13. Onko sinulla mielestäsi riittävästi työkaluja onnistuneen ohjauksen toteuttamiseen?
14. Onko sinulla riittävästi aikaa ohjaustyölle oman työsi ohessa?

TOIMIVAT KÄYTÄNTEET JA KEHITTÄMISALUEET

15. Miten haluaisit kehittää esikoulutusharjoittelijoiden ohjausta?
16. Mitä hyviksi havaittuja käytänteitä haluat välittää tuleville harjoitteluohjaajille?

2 PUOLISTRUKTUROITU TEEMAHAASTATTELU

(Harjoittelijakoordinaattorille)

TAUSTATIEDOT

1. Miten pitkään olet toiminut Suomen Lähetysseuran harjoittelijakoordinaattorina?
2. Montako esikoulutusharjoittelijaa olet haastatellut? (suurin piirtein)
3. Montako harjoittelijaa työalueilla on yhteensä keskimäärin vuodessa (esim. viime vuonna/ ensi vuonna) entä Namibiassa?
4. Mitä harjoittelukoordinaattorin työ pitää sisällään? (keskeisimmät asiat)

DIAKIN HARJOITTELULLE ASETTAMAT REUNAEDDOT

5. Kaipaako lisätietoa harjoittelijan oppilaitoksen harjoittelulle asettamista tavoitteista ja opintokokonaisuuksien sisällöistä?
9. Onko oppilaitoksen antamista kirjallisista ohjeistuksista löytynyt riittävästi tietoa suhteessa koulun toiveisiin ja tavoitteisiin?
10. Ovanko oppilaitoksen asettamat tavoitteet mielestäsi helposti yhteen sovitettavissa Esikoulutuskurssin alueharjoittelun tavoitteiden kanssa?

HARJOITTELUN OHJAUSTA TUKEVA YHTEISTYÖ

11. Minkälaista tietoa harjoittelijasta ja hänen mahdollisista opinnoistaan kaipaavat?
9. Toivotko yhteistyötä harjoittelijan oppilaitoksen kanssa?
10. Minkälaista yhteistyötä toivot harjoittelijoita ohjaavien lähettien kanssa?
15. Minkälaista yhteistyön tulisi mielestäsi olla ohjaajien kesken?

OHJAUSTYÖN RESURSSIT

16. Onko sinun mielestäsi läheteillä riittävästi työkaluja onnistuneen ohjauksen toteuttamiseen?
17. Luuletko, että läheteillä on riittävästi aikaa ohjaustyölle oman työnsä ohella?

TOIMIVAT KÄYTÄNTEET JA KEHITTÄMISALUEET

6. Miten haluaisit kehittää esikoulutusharjoittelijoiden ohjausta?
7. Mitä hyviksi havaittuja käytänteitä haluat välittää tuleville harjoitteluohjaajille?